

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09990

GUT MORGN DIR, VELT

Aaron Krishtalka

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

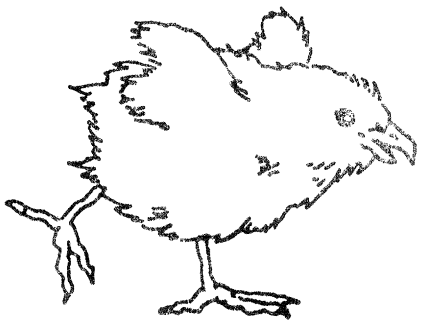

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ה'תשנ"ב
בית המדרש
של הקהילה
היידישית
בפאלומה, קליפורניה

Petaluma, California

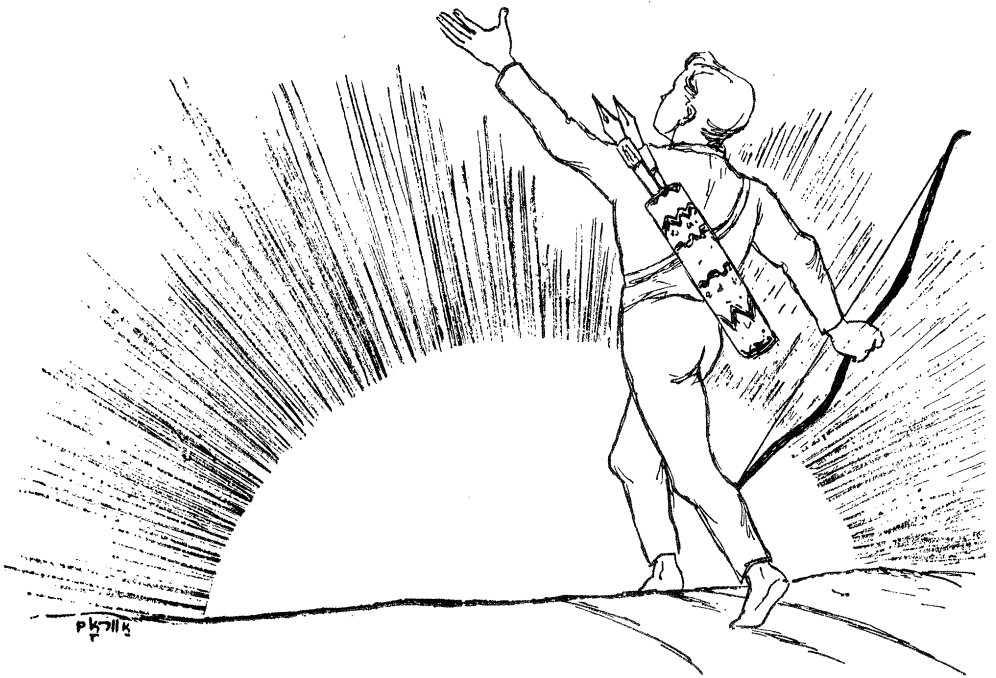
Yiddish Community

1920-1970

אזרחן קריטיטאלקע

גזט
מארגן
דייך,

1953

מאנטרעאל

שער־בלאט געצייכנט פון אַוּרָאָם.
אַרנאמענטן צו זייטן 55-77 פון מיכאל יאָ.

Gut Morgn Dir, Velt

(*Good Morning To You, World*)

by A. KRISHTALKA

Copyright 1953

MONTREAL, QUE., CANADA

דאָס בוך דערשיינט צום דרייצנטן געבוירנטאָג פון יונגן מחבר
און איז געדרוקט אין א באַגרעניצטע צאָל עקזעמפלאַרן

געדרוקט אין נאָרטערן פּרינטינג
און ליטאָגראַפּינג קאַמפּאַני
מאָנטרעאַל — קאַנאַדע

Printed in Canada 27

מיינע טייערע טאטע־מאמע—
מיינע לערער און אָנרעגער
מיט ליבשאפט— א מתנה.

אהרן קרישטאלקע

דער נומער „ידישע קולטור“ מיט דעם אויסצוג פון אהרן קרישטאלקעס פאָעמע „דאָס פישער דאָרף“ און זיין בילד, האָט מיך געטראָפן אין לאַס-אנדזשעלעס, און עס איז געווען אזוי רירנדיק צו אַבוערווירן די פריידיקע נייגעריקייט מצד אונדזערע יידיש-לייענער:

— אַזוי, אַזוי, איז הייסט דאָס נאָך דאָ אַ האַפּענונג!

— ווער זשע איז אַט דאָס יינגל?

— טאַקע נישט מער, ווי דרייצן יאָר?

— אַז ער איז טאַלאַנטפול איז גאָר קיין פראגע נישט, אָבער אַז אַ גע-

בוירענער אין קאַנאַדע זאָל שאַפן אויף יידיש, איז דאָך...

מיר איז נישט געווען קשה דער גרויסער נייגער און אינטערעס, וואָרעם איך ווייס גענוי, ווי שטאַרק אונדזערע יידישע מענטשן זענען באַזאָרגט און אומרואיק וועגן דעם מאָרגן פון אונדזער יידיש לשון, און דאָ פּלוצלונג אַזאַ מתנה, און איך האָב דערפאַר מיט גרויס פרייד אין מיין אייגענעם געמיט געגעבן אינפאַרמאַציע וועגן אַט דעם אַנקומענדיקן יידישן פּאָעט אויף אונדזער יידישן לשון, און דערביי איז אין מיר פּערזענלעך אַפּגעווישט געוואָרן אַ ספּק, וואָס האָט געגראַבלט דעם באַוואוסטזיין אַ לענגערע צייט.

דער ספּק, וואָס האָט מיך געגראַבלט איז געווען וועגן דער ראַטזאַמ-קייט, צי אַט די זאַמלונג זאָל דערשיינען, איך האָב אַט דעם ספּק אויסגע-דריקט צום פּאָטער פון דעם יונגיקן פּאָעט, — מיין גוטן חבר און לאַנג-יאָריקן יידישן קולטור-טוער שלום קרישטאלקע.

— וועט אהרן זיין צופרידן אין די שפּעטערדיקע יאָרן פון רייפּקייט,

מיט דער איצטיקער זאַמלונג?

אַט אַזוי האָב איך געפרעגט, אָבער איצט פרעג איך נישט מער, איך

בין זיכער, אַז זי דאָרף דערשיינען.

אומבאַדינגט דאָרף זי, ווייל מיט איר דערשיינען וועט זי ברענגען דורך זיך נישט נאָר דעם אַנזאָג פון אַן עכטן, קוואַליקן טאַלאַנט, וואָס האַלט אין אַנקומען צו אונדז, נאָר אויך, אַז אונדזער טייער יידיש לשון קאָן איבערגע-נימען ווערן פון דעם אַנקומענדיקן דור מיט דעם גאַנצן זאַפט, וואָס איז אין דעם.

אַ סימן?

„גוט מאַרגן דיר וועלט“ און דווקא אויף אונדזער יידישן לשון, פון דעם דרייצניאַריקן אהרן קרישטאַלקע, וואָס כאַטש זיין געבורט און הערציאונג איז — מאַטערעאַל, קאַנאַדע, איז זעט מיט אייערע אייגענע אויגן און הערט מיט אייערע אויערן, וואָס אַ היים — סביבה קאָן דערגרייכן.

ב.

איז טאַקע וועגן דער סביבה פון אַט העם יונגינקן פאַעט אויף אונדזער יידישן לשון, וואָס איך וועל זיך דאָ באַזונדער אַפּשטעלן.

די שווערד אין האַנט צעבליצט,
דער קאַמף פאַר פרייהייט און ציין פאַרקריצט.
אין די געבערגן, וואו אַדלערס שוואַרצע קרייזן
הייפּעלטן יידן זיך באַווייזן, —
פּויערים אַרעמע, — ווער מיט אַ קאַסע און ווער מיט אַן אייזן.
לאַזן אַראָפּ זיך אויפן גריך, ווי אַ פּויסט פון שטאַל,
ווי צערייצטע לייבן אויפן שונא אין טאַל.

דאָס זענען שורות פון דעם דרייצניאַריקן אהרן קרישטאַלקעס אַ גרע-סערער פאַעמע — „מתתיהוס צוואה“ און געווידמעט איז די פאַעמע דעם זיידן ר' אברהם און באַבען גיטל, מיט ליבשאַפט.

איר פאַרשטייט? דעם זיידן און באַבען מיט ליבשאַפט, און ווער עס קען אַט דעם זיידן מיט דער באַבען, ווייסט, אַז די ליבשאַפט האָבן זיי נישט גע-קויפט ביים אייניקל מיט צוקערקעס, נאָר מיט דער גרויסער און רייכער ירושה, וואָס זיי האָבן אַנגעקליבן פאַר זייערע יורשים.
און אויך די יורשים זענען דיר נישט קיין „אַבי-ווערס“.

איינער פון אַט די יורשים איז דער טאַלאַנטירטער דיכטער און עסיי-איסט שלום שטערן, וואָס איז אַ ברודער צו דער מאַמען פון דעם יונגינקן פאַעט, און די מאַמע שפרה — אַ יידישע לערערין און קולטור-טוערין, וואָס שייך דעם פאַטער, שלום קרישטאַלקע, איז ער נישט נאָר אַ בן-תורה, נאָר אַזוי פאַרליבט אין איר, אַז נישט קוקנדיק אויף זיין שווערער אַרבעט טאַג-טעגלעך אין אַ פאַבריק, איז זיין לעבן געווידמעט אין אומדערמידלעכער טואונג, אַז אונדזער יידישע קולטור זאָל שיינען, ווי אַ נר-תמיד.

ג.

איך קען אהרנען, אַדער „אַרעלען“, ווי איך בין געוואוינט אים צו רופן, זינט ער איז אַלט געווען אַ יאָר דריי.
ער איז איינער פון דריי ליבע קינדער אין דער קרישטאַלקע משפּחה, — אַן עלטערע שוועסטער און אַ יינגער ברודערל.
די שטוב איז נישט נאָר אַ באַביכערטע אין די שאַפעס, נאָר אויך אין דער גאַנצער לופט און אוודאי אין די געמיטער.

אינאיינעם מיט די ביכער און ספרים פון די בעסטע יידישע שריפט-
שטעלער און מחברים, איז אויך דא אין שטוב אַ היפשע ליטעראַטור פון
דער אייגענער משפחה גופא. ספרים און ביכער אויף העברעאיש און יידיש
פונעם באַליבטן זיידן, וויכטיקע פאָעטישע ווערק פון דעם פעטער שלום
שטערן און דאָס זעלבע פון די אַנדערע פעטערס, ווי יחיאל שטערן און יעקב
זיפער. צו די ספרים און ביכער קומען אויך צו די פאַרטעטן פון יידישע
פערזענלעכקייטן אויף די ווענט, און קיין יידישע מוזיק פעלט אויך נישט. —
אַז שלל פון יידישע רעקאָרדן איז זעלטן צו געפינען.

הכלל, עס איז שוין גאַרנישט קיין צופאַל דעם יונגן אַרעלעס זיך פילן
היימיש אין דעם יידישן לשון, — עס איז דאָס לשון אין וועלכן ער לעבט
זינט זיין געבורט.

ד.

וועט אהרן קרישטאָלקע אין זיינע יאָרן פון רייפקייט זיין צופרידן מיט
אַט דער זאַמלונג?

ניין, ער וועט נישט זיין צופרידן, און עס וועט זיכער זיין גוט, וואָס
ער וועט נישט זיין צופרידן.

אַבער איז יעדער אַנהערער דיכטער דען צופרידן אין זיינע שפעטער-
דיקע יאָרן פון זיינע ערשטע פאַרמעסטן?

עס איז דאָך קלאָר, אַז אין באַרג-אַרויף איז יעדער טראַט צו דער הע-
כערקייט אַפטמאָל אַ נעגאַציע פון דעם פריערדיקן, אָבער אַט די נעגאַציע
איז נישט שטענדיק חל אויפן אַבזערווירער, וואָרעם עס טרעפט זייער אַפט,
אַז דער אַבזערווירער געניסט דווקא מער פון די ערשטע טריט, ווי פון די
ווייטערדיקע.

און געניסן איז זיכער שוין דאָ איצט פון וואָס אין אַט דער ערשטער
זאַמלונג פון דעם אַנהייבער אהרן קרישטאָלקע.

גוט מאָרגן דיר וועלט.

צעליכטיקט, צעהעלט.

איך האָב דײַך צום ערשטן מאַל דערזען.

ווען איך בין אַ קליינער געווען.

איר הערט ווי רעלאַטיוו עס איז דער גאַנצער ענין פון עלטער?

ביי אייך און ביי מיר איז אַ דרייצניאַריקער דאָך אַ קליינער, אָבער ביי
דעם דרייצניאַריקן אַרעלעך, איז דאָס שוין פאַרבונדן מיט עלטער.

וואָס זשע וועט ער שוין זאָגן, ווען ער וועט קומען אין אייערע און אין
מיינע יאָרן?

און זאגן וועט ער זיכער א סך, א סך. מער און טאקע רייפער אויך, ווי ער זאגט איצטער אין אַט דער זאַמלונג.

אויף דעם זאגט עדות טאקע אַט דאָס, וואָס ער האָט שוין איצט צו זאָגן:

שטייט דער מאַנומענט, קושט זיך מיט די הויכן,

קוקט אויף דער שטאַט אין אַ נעפל פון רויכן.

דאָס זענען ביז גאַר פיינע שורות אין זיין אינטערעסאַנטער, גרעסערער פּאָעמע „מאונט ראַיאָל“. אוודאי איז „מאונט ראַיאָל“ נאָך נישט אויסגע- האַמערט אין אַלע זיינע דעטאַלן, אָבער טיילן פון אים זענען ביז גאַר פּיין און זיי האָבן אין זיך סימנים פון אַ קומענדיקן מייסטער:

אין מערב דאָס קאַרן און ווייצן,

ווי גאַלדענע כוואַליעס זיך וויגן אין טאַנץ. —

באַלד וועלן זיי צו די מילן פלייצן

און עס וועט זיך מאַלן ברויט פאַר אַ פּאַלק, אַ גאַנץ.

אַט אַזעלכע שורות טוען אייך אַ נעם, און איר קאַנט זיך פאַרגינען אַרי- בערגיין אַ צאָל לויזקייטן און אומהייפּקייטן, וואָס זיינען אומפאַרמיידלעך ביי אַ פּרישן, ערשט נאָר וואָס זיך דורכרייסנדיקן קוואַל, וואָס האָט נאָך נישט באַוויזן אַפּצושאַרן אַרום זיך דאָס ווילד-גראַז, די שטיינדעלעך און די זאַמ- דעלעך.

דאָס זעלבע אין אַ צאָל אַנדערע לידער — ספּעציעל אין די גרעסערע פאַרמעסטן.

אָבער די גרעסערע פאַרמעסטן זיינען בפּירוש איבערראַשנדיקע.

דאָס בעסטע פון די גרעסערע אַרבעטן איז זיכער די פּאָעמע דאָס „פּישער דאַרף“.

אַז דער יונגיקער אהרן קרישטאַלקע האָט אַן אויג פאַר דער נאַטור, איז צו זען אין די מערסטע פון זיינע קלענערע לידער, ווי „דער ערשטער שניי“, „נאָכן רעגן“, „עס שאַריעט אויף טאַג“ און אין אַנדערע פון אַט דעם מין. אָבער אין דער פּאָעמע דאָס „פּישער דאַרף“ איז זיין אויג שוין היפש אַנגעשאַרפט, — אין איר קומט אויך צום אויסדרוק זיין חוש פאַרן לעבן און געראַנגל אין דעם.

הכלל, עס איז דאָ. און דאָס, וואָס איז דאָ זאָגט עדות, אַז זיין וועט אַ סך מער, און אוודאי איז אַ גרויסע פּרייד, וואָס דער אינסטרומענט פון אהרן קרישטאַלקע איז אונדזער טייער יידיש לשון.

הלוואי זאָל איך זוכה זיין צו שרייבן וועגן זיין שפּעטערדיקער רייפ- קייט, וואָס זאָל קומען צום לעבן דורך אונדזער זעלבן יידיש.

ניו יאָרק, אויגוסט 1953

אהרן קרישטאלקע

דער סאָמער יינגסטער יידישער פּאָעט

די לעצטע פּאַר יאָר האָט אהרן קרישטאלקע אָנגעהויבן נעמען ערנסט זיין ליד. מען האָט דערפילט, אַז דאָס שרייבן לידער איז שוין ביי אים מער נישט קיין צייטווייליקער פּראַוווּ. ער איז אַרויס פון דעם גדר פון אַ וואונ-דער-יינגל, וואָס קאָן זיך אויסצייכענען מיט פאַרפאַסן געגראַמטע שורות. מיר האָבן דערקאַנט אין אים דעם פּאָעט, וואָס שטעלט שוין צו זיך פאַדערונגען. דער וואונדער פון פּאָעטישן טאַלאַנט האָט זיך אַנטפלעקט פאַר אונדו, דורך פאַרשידענע פּערזן, ווי אויך דורך די שיינע, שטילע און האַר-ציקע קינדער-לידער, וואָס קומען אַריין אין בוך אונטערן נאָמען „חימלס וועלט“. אין אַ צאָל פון זיי זינגט אַזאַ פּריידיק, קינדערישע פאַרגאַפונג, וואָס ביי אַ פאַרזיכטיקן אָפּקלייב, וואָלטן זיי געקאַנט אַריינגענומען ווערן אין אונ-דזערע טעקסט-ביכער, און וואָלטן אַרויסגערופן די ליכטיקסטע שמייכלען אויף די פּנימלעך פון אונדזער קליינוואָרג:

חימל איז געלעגן אין בעט,
און איז אַנטשלאָפן געוואָרן.
האָט זיך אים געחלומט,
ער איז צו דער לבנה געפאַרן.

נישט פון שטיינער די לבנה,
ווי די באַבע האָט אים דערציילט.
נאָר פון צוקער, מילך, האַניק,
גאַרניט האָט אים דאַרט געפעלט.

אין שול גייען עלטערן,
זיידעס מיט ווייסע בערד.
און דער לערער איז אַ יינגל,
וואָס צען יאָר ערשט ער ווערט.

פון ליד צו ליד, אין דער דאזיקער קינדערישער וועלט, געפינט איר
דעם אומעט און די פרייד פון קינד, זיינע קליינע זארגן און באגערן:

כאָטש איין צוקערקע אַ וואָך,
וויילט זיך אים זייער עסן.
נאָר דעם דאָקטערס רייד,
טאָר ער ניט פאַרגעסן.
אַן אייז־קרעם יעדן טאָג,
שמעקט אים זייער אָן.
אַבער דער דאָקטער האָט פאַרבאָטן,
וואָס זמע קען ער טאָן?

הגם, איר קאָנט ממש אַנטאָפן דעם איינפלוס פון פאַרשידענע פּאָעטן
אין זיין ליד „די חתונה“, פאַרכאַפט אייך פאַרט די בילדלעכקייט און די
ריטמישקייט פון אַזעלכע שורות געזונגען אין פּאָלקס־טאָן:

איינער ברענגט די הינער,
אַ צווייטער ברענגט דעם האָן.
די מאַמע באַקט קיכעלעך,
מיט צוקער און מיט מאָן.
עפעלעך און באַרעלעך,
און פרוכט אַ פולן בוים.
באַנאַנעס און וויינטרויבן,
דער דיל האַלט זיך קוים.

מיר האָבן אין אַזעלכע, און אין ענלעכע לידער דערזען, ווי אַזוי, דער
סאַמער יינגסטער פּאָעט ביי אונדז, שטעלט זיינע ערשטע טריט. עס האָבן
אַנגעהויבן אַרויספֿינקלען פּאָעטישע פּערזן, ווי: „גורגלט דאָס וואַסער אַרויס
פון די קוואַלן“; „די פעלדער באַשטערנט מיט בלומען“. מיר זענען דורכ־
געציטערט געוואָרן מיט דער שטילער פרייד, וואָס עס ברענגט מיט זיך יע־
דער יונגער טאַלאַנט. און כאָטש אהרן קרישטאַלקע איז נאָך גאָר יונג, ער
איז היינטיקן יולי געוואָרן דרייצן יאָר אַלט, האָבן מיר אַנגעהויבן באַוואונד־
דערן זיין שפּראַך־רייכקייט, זיין קלאַרקייט פון אויסדרוק. זיין וואָרט איז אי
בילדלעך און טרעפלעך צו דער שטימונג, אי עס פּאַסט זיך אַריין אין דער
שילדערונג.

דאָס וואָלט אָנגעזאָגט אויפן אַנקום פון אַן עכטן דיכטער, אפילו אין אַזעלכע מקומות, וואו יידיש איז געווען דאָס נאַטירלעכע, זאַפטיק-גערעדטע לשון פון דער היימישער היים און וואַרעמער גאַס.

מיר האָבן דעריבער פאַר זיך אַ יונגן דיכטער, וואָס פאַרדינט די וואַ-רעסטע אויפּמערקזאַמקייט און חברישסטע באַציאונג פון יעדן איינעם פון אונדז, וואָס זוכט די שפורן פון המשך אין אונדזער יידישער ליטעראַטור, און פרייט זיך באמת מיטן אַנטפלעקן זיך פון אַ נייעם דיכטער.

אַזוי אַרום איז דאָס דערשיינען פון אהרן קרישטאָלקעס „גוט מאַרגן דיר וועלט“, אַ דערמוטיקונג פאַר אונדז אַלעמען. אַן אַנזאָג, אַז עס איז מעג-לעך דער וואַנדער פון יונגע, נייע טאַלאַנטן אויפן היגן באַדן. עס אַנטפלעקט זיך פאַר אונדז אַליין דער ווערט און די ווירקונג פון אַן עכטער, פראַגרע-סיווער יידישער דערציאונג. און הגם עס איז אמת, אַז אהרן קרישטאָלקע האָט אין הויז פון זיינע עלטערן די געוואונטשענע אַטמאָספּערע צו שאַפן אויף יידיש, איז אָבער גלייכצייטיק אויך אמת, אַז ער איז דורכאויס אַ פראַ-דוקט פון די פראַגרעסיווע, יידישע מאַריס ווינטשעווסקי שולן, וואו ער האָט געקראָגן אַ גרינטלעכע, פראַגרעסיווע, יידישע דערציאונג.

עס איז דעריבער נישט קיין צופאַל, וואָס ער רופט זיך אַפּ מיט זיין ליד, אויף די סאַמע וויכטיקסטע, אַרומיקע געשעענישן. וואַרים ביי אים איז שאַרף אַנטוויקלט דאָס געפיל צו קעמפן פאַר אַ יושרדיקע וועלט. ער איז וואַך מיט אַלע זיינע חושים צו די ליידן פון זיין פּאָלק, צו די ליידן און קאַמפן פון די אַרבעטנדיקע און פּאָלקס-מאַסן; דערפאַר די פאַרשידנאַרטיקייט פון מאַטיוון און שטימונגען. ער איז דער סאַמע יונגסטער נקוּן אויפן חורבן פון אונ-דזער פּאָלק, דער באַוויינער אויפן אומקום פון די יידן אין די מאַיאַדאַנעקס, אין דער וואַרשעווער געטאָ, און גלייכצייטיק דער באַזינגער פון די העלדישע געטאָ-קעמפער. זיין טרער און פראַטעסט אויפן פאַרברענען דעם נעגער „ווילי מעקגי“, פאַרן צעשלאָגן דעם „פאַסטאַר מען“, די אַנדערע לידער-אַפרופן וועגן אַזעלכע גרויזאַמקייטן אין דער וועלט, באַווייזן, אַז אהרן קריש-טאַלקע וועט זיך נישט איינשרומפן אין זיין אייגענער „געפילס וועלט“. בלויז אַ געפילספולער דיכטער וואָס איז אָנגעזאַפט מיטן פּאָלקס-ווייטיק, קאָן אַנ-שרייבן אַזעלכע שטילע דורכגעפילטע שורות, אויסמאַלנדיק זיך די קברים פון אונדזערע קדושים :

טויט,
 די ערד גרוילט.
 ווער וויינט אַזוי?
 דאָס קבר-פעלד
 באַטרערט מיט טוי.
 אַ טויטע וועלט פון קינדער
 איינגעקנוילט.

פאַראַן שוין ביי אים פּערזון, וואָס איבערראַשן אייך מיט זייער פּשטות
 און בילדלעכקייט. מיר טרעפן זיי איבערהויפּט אין זיינע נאַטור-לידער.
 דאָרטן, וואו ער שרייבט נישט אונטער דער אימפעטדיקער שטימונג, נאָר
 אין שטילער פאַרטראַכטקייט. אייניקע סטראָפּן אין זיין ליד „דער ערשטער
 שניי“, זענען נישט בלויז מעלאָדיש, נאָר אויך ניי אין דער שילדערונג:

דער ערשטער שניי
 ווי אַ בלאַט פּאַפּיר,
 וואָס שפּרייט זיך אויס
 פאַר יעדער טיר.
 דער ערשטער שניי,
 פּאַלט קלעפּיק נאָס.
 ווי ווייסער קליי,
 באַשוימט די גאַס.

טיילמאַל גיט זיך אים שוין איין אפילו דורך אימפעט מיטצורייסן אונדז,
 און גראַד דורך האַסטיקער ריטמישקייט:

פּסח, וואַרשע, חודש ניסן...
 אונשטאַט ווין צו גיסן,
 האַבן ביקסן זיך צעקנאַלט
 אויפן העקער פון וואַלד,
 אויפן קוילער, אויפן שעכטער,
 אויפן ברוינעם „רייכט-וועכטער“.

ער האָט אויך ליב זיך צו שפּילן אין דער וועלט, וואו מען משלט זיך
 אַלצדינג אויס, לויט די טואונגען פון חיות, און די „טראַכטענישן“ פון דומ-
 מיים; מיין איינדרוק איז, אַז דאָס אַלץ איז נאָר אַ פרעליוד צום ליריש-עפּישן

* נישט-לעבעדיקע זאַכן

ליד, צו וועלכן, מען פילט, עס ציט שטארק דעם אָנהויבער-דיכטער אהרן קרישטאָלקע.

אַט די נטיה זיינע צו עפישקייט, זעען מיר אין זיינע ערשטע פרוואוון, ווי דאָס „פישער דאָרף“, מאונט ראַיאָל“, „דער מאָנומענט“.

געוויס רעדן מיר דאָ נישט פון קוואַליטעטן, הגם אויפן „פישער דאָרף“ קאָן מען מיטן גאַנצן האַרצן זאָגן, אַז עס איז אַן שום ספּק אַ פּאָעטיש-עפישע זאַך. אפילו די אַנדערע צוויי, וואָס ליידן מער פון דער אומבאַהאַלפנקייט און צעצויגנקייט, האָבן אין זיך פּאָעטישקייט, און מען דערפילט די באַ-גאַבטקייט פון קאַנען שילדערן דאָס דרויסיקע, דורך עכטע בילדער:

גיי ווייטער, עס שלענגלט זיך דער וועג דורך טורעמדיקע ריזן-שטיינער,
געשניצט אין גרויען,

וויילן דערלאַנגען מיט די שפּיציקע גראַניט-קעפּ צום הימל בלויטן.

די זון קעגן באַרג — אַ קנעפעלע ליכט,

קעגן אַ באַביימערטן ריז אַ שטומען

אזעק פון די שטויביקע גאַסן און רויכן,

רוען אין די אַרעמס פון די קילנדיקע הויכן.

אין דער דיכטונג איז אייגנטלעך נישטאָ קיין אונטערשיד צווישן לירישן און עפיש-לירישן ליד. אַ קליין ליד פון עטלעכע פּערזן קאָן קוואַליטאַטיוו זיין אַ שלימותדיק גרויס קונסט-ווערק, און אַ גרויסע עפישע פּאָעמע, נישט גענוג אויסגעמיסטערט, קאָן גאָר שטיין אויף אַ נידעריקער מדרגה. עס גייט אין קוואַליטעט, און נישט אין דער קוואַנטיטעט. אָבער וואויל דעם דיכטער, וואָס קאָן וועבן דאָס ליד מיט אַט די שטאַרקע פּיל-פּאַרביקע פּעדים.

מיר קאַנען דעריבער דערוואַרטן, אַז אהרן קרישטאָלקע, ווען ער וועט רייף ווערן, וועט ער זיין אַ ליריש-עפישער פּאָעט, און ער וועט אויסציערן זיין ליד אויף מער, ווי אויף איין סטרווע, און נישט בלויז אויף יידיש, נאָר אויך ענגליש, וועט ווערן זיין שעפּערישער שפּראַך-אינסטרומענט, דאָס וועט זיין נאָטירלעך, פאַר אים, דעם הי-געבוירענעם, ווי עס וועט זיין נאָטירלעך פאַר אים צו פירן אונדז טיפּער אין היגן יידישן, ווי אין אַלגעמיינעם, קאָ-נאָדישן לעבנסאַרט. מיר קאַנען פון דעם זיין זייער צופרידן, מחמת ער קאָן ווערן די האַפּנונג, אַז מיט דער צייט וועט אויסגעטראָטן ווערן די גרינע סטעזשקע, וואָס וועט דערנענטערן אונדזער יידיש-שאַפן אויף יידיש מיטן

אלגעמיינעם, קאנאדער שאפן אויף ענגליש. עס וועט זיין דער נאטירלעכער וואוקס, אין זיין גאנג זיכערער, ווען ער וועט שעפן פון ביידע קוואלן, און ווערן דער קאנאדער, פראגרעסיווער, יידיש-ענגלישער פאָעט.

עס קאָן זיך אויסדאַכטן, אַז מיר לייגן אַרויף אַ צו גרויסן עול אויפן דרייצניאַריקן אהרן קרישטאַלקע, וואָס האָט קליינערהייט ליב געהאַט זיך צו שפּילן אין גראַמען. עס איז דעריבער גוט צו דערקענען, אַז ער האָט זיך שוין אַרויסגעריסן פון דעם שפּיל פון געגראַמטע שורות, און נעמט אויף זיך די אחריותן פון אַ דיכטער.

געוויס, אַ בוך לידער אַרויסצוגעבן אין אַזאַ יונגן עלטער, איז פאַר־רעכנט פאַר אַ טריבונע, וואו מען לערנט זיך אליין, וואו מען האָט די מעג־לעכקייט זיך אליין, צו דערציען מיט אַלע מעלות און חסרונות. דערצו איז עס אַ דערמוטיקונג פאַר אַ יונגן דיכטער. עס שאַפט אַרום אים אַ וואַרעמקייט. דאָס איז גאָר נויטיק און וויכטיק פאַר יעדן אָנהייבער. אודאי, פעלט אים נאָך דאָס וויסן, וואָס נישט צו שרייבן, ווי אַזוי צו באַארבעטן אַ פּערז, אַז דאָס תּוּכִיִּקסטע זאָל בלייבן. עס פעלט אים בפּירוּש פּאָעטישע געניטשאַפט. אָבער אויף דעם אַרבעט אַ פּאָעט זיין גאַנץ לעבן. עס זענען פון די זאַכן אויף וועלכע מען זאָגט: דברים שאין להם שיעור. נישטאָ קיין גרעניץ, קיין גע־נוג און צופּרידנשטעלן זיך. דער עכטער דיכטער איז תּמיד אומרויאיק, תּמיד נייגעריק און תּמיד אומצופּרידן מיט דעם, וואָס ער האָט נישט דערגרייכט. דאָס טרייבט אים צו פאַרמעסטן, צו אַרבעטן איבער זיך, צו מייסטערן זיין ליד. מיר פּילן, אַז דורך קינסטלערישע אָנשטרענגונג, וועט ער מיט דער צייט דערגיין צו שלימות, צו דערקענען זיינע שעפּערישע כּוחות און געהע־ריק זיי אויסנוצן.

מיר קאָנען אָבער מיט פּרייד זאָגן, אַז אין „גוט מאָרגן דיר וועלט“ זע־נען שוין דאָ אייניקע לידער, וועלכע די יוגנט וועט נישט פאַרשעמען די רייפּע עלטער. מיט יאָרן שפּעטער, בעת אהרן קרישטאַלקע וועט מאַכן אַן אַפקלייב פון זיינע שאַפּונגען, פאַר אַן אייגענער אַנטאָלאָגיע, וועט ער גע־פּינען לידער אין דער איצטיקער ערשטער זאַמלונג, וואָס וועלן זיין רעפּרע־זאַנטיוו פאַר זיין איצטיקן פּעריאָד.

דאָס בוך „גוט מאָרגן דיר וועלט“ גייט איצטער איבער אין רשות פון דעם קליינעם קרייז לייענער פּונם יידישן ליד, וואָס מיר האָבן זיך דער־וואַרבן. און אַט דער געטרייער לייענער, וואָס האָט ליב און פּרייט זיך מיט יעדן נייעם טאַלאַנט, וואָס באַווייזט זיך ביי אונדז, וועט געוויס מיט אמתער וואַרעמקייט אויפנעמען דאָס ליד פון אהרן קרישטאַלקע, דעם סאַמע יינגסטן און פּיל צוזאַגנדיקן דיכטער, וואַרים, עס איז, אַן ספּק, אַז זיין טאַלאַנט און זיין ליד וועלן זיין אַ ברכה פאַר אונדזער יידישער דיכטונג אומעטום.

עם שאריעט אויף טאג

ע, זע, זוי עם שאריעט אויף טאג אין דער ווייט,
איבער ימען, געבערגן און פלאכן.
די זון האט זיך פון וואַלקנס באַפרייט,
זע, זע, די שטרעלן זיי לאַכן.

די זון שטרעקט אויס אירע פינגער — די שטרעלן,
צעשארט די נאַכט אויף די זייטן.
גורגלט דאָס וואַסער אַרויס פון די קוואַלן,
צום טאָג וואָס קומט אָן פון דער ווייטן.

די כמאַרעס רוקן זיך שרעקעדיק אָפּ,
און ווערן צעגאַנגען, צעשוואַמען.
די זון קוקט אויף די פעלדער אַראָפּ,
דערפרישט און דערוואַרעמט די בלומען.

די נעסטן פון פייגל צעוועקט און צעוואַכט,
זינגען אַ לויב דעם באַגינען.
עם שאַריעט אויף טאָג, פאַרשוואַונדן די נאַכט,
די וואַלקנס זיי ווערן צערינגען.

קריכט דאָס ליכט איבער הימל וואָס ווייטער,
די פעלדער באַשמערנט מיט בלומען.
די זון צעהעלט, צעפלאַמט ווי אַ שייטער,
דער טאָג איז געקומען, איז געקומען.

1952

פ ר י ל י נ ג

רילינג קומט,
פרילינג פרייד.
מיט גרינעם גראָז,
די ערד באַקליידט.

דער שניי צעוואַסערט,
דאָס אייז צעשטויסן.
ליבער גומער פרילינג,
שפילט זיך שוין אין דרויסן.

דער הימל אויסגעלויטערט,
פון די כמאַרעם גרויע.
אין הימל זיך באַווייזן,
קלאַרע פלעקן בלויע.

די ביימער די הוילע,
מיט בלעמער זיך באַדעקן.
די ערד די פוילע,
הייבט זיך אָן צו וועקן.

אויף די ביימער צווייגן,
די ערשטע שפראַצן בליען.
און די פרילינג פייגל,
קומען שוין צו פליען.

די ליבע זון, די מאַמע,
וואַרעמט אויס איר צוויילינג.
דעם ליבן הייסן זומער,
צוזאַמען מיטן פרילינג.

1952

ה א ר ב ס ט

י הימלען פארגרויטע,
דער זונס מויל פארשטומען.
מיט די פענדולען די רויטע
איז דער הארבסט אָנגעקומען.

עס קומט דער הארבסט,
בייט זיך די וועלט.
די בלומען פארוויאָנעט,
דאָס גראַז ווערט פארגעלט.

עס קומט דער הארבסט,
מיט רעגן און ווינט.
די בלעטער פון ביימער,
ער רייסט און שינדט.

די בלעטער פון ביימער,
באפענדולט מיט רויט.
דער זומער טאָג שיינער,
פארטונקלט, פארגרויט.

עס שלאָפן די גראַזן,
אונטער הארבסט־טיקן ווינט.
די וואַלקנס אין הימל,
ווי פלעקן פון טינט.

דער הימל דער בלויער,
מיט וואַלקנס אַ הויף.
פארן ווינטער דעם טויער,
דער הארבסט עפנט אויף.

די פייגל פארלאזן,
די היים און די נעסמ.
אוועק פונעם ווינטער,
וואס קומט באלד מיט פרעסמ.

דער הארציקער זומער,
א ירושה לאזט איבער.
די פארטרוקנטע בלעטער,
געהויפנט אין גריבער.

די ערד די פייכטע,
וועט זיי אריינציען.
אין קומענדיקן זומער,
וועלן בלומען דא בליען.

1952

שני י

יי קומען מיר אנטקענן
 די שנייעלעך די ווייסע.
 ווי א ווייסער פוך-רעגן,
 און דערציילן מיר א מעשה.

פון די וואַלקנס און די ווינטן,
 וואָס יאָגן אין דער הייך.
 זיי גלעטן מיר דאָס פנים,
 אזוי צארט און ווייך.

יעדעס פלאַמערל — א וואָרט,
 פונעם ווינט צוגעפייפט.
 א שנייעלע — א ווייסער מאַרט,
 דער ווינט — א מעסער אָנגעשליפט.

מיינע פיס אויף זיי טרעטן,
 צעקוועטשן די ווייסע שמערן.
 זיי ביי מיר זיך בעטן,
 זאל פון אונדז א שניי-קויל ווערן.

פאלט דער שניי, ווערט פארפרוירן,
 אונטער פיס ער טרעשמעט קאלט.
 דער ווינט וועכט א שניי-נעץ קלאַרן,
 פאלט דער שניי און פאלט.

און מיט א זילבער שמייכל אינדערפרי,
 באַגעגנט מיך די גאס אין ווייס באַקליידט.
 דער פראַסט גיט אין די באַקן מיר א גלי,
 דער ווינטער מיך אין גאס באַגלייט.

ש ל ם

יבער פעלדער האט זיך די שמים צעקלונגען,
איבער ימען צעקאלערט דאס קול.
דאס ווארט „פרידן“ האט זיך צעזונגען
אין בארג, סטעפ, און טאל.

פון צווייג צו צווייג אויף יעדן בוים,
צו יעדן גרעזל, יעדן ארט.
צו יעדן גרינעם בלומען זוים,
שושקעט דאס שלום ווארט.

פלאטערן טויבן אין א וויסער קייט,
זייער געזאנג הילכט אונטער הימלען:
„צווישן פעלקער קיין אונטערשייד“,
ווארקען שטיל זייערע שטימען.

ניט פארצערן וועט דער אַדלער אונדז אין הימל בלויזען,
נאר באשיצן אונדז פון ווינט און שניי.
דער ראב, זיין נעסט זועט פון אונדזערע אייער ניט בויען,
נאר לעבן מיט אונדז ווי ברידער צוויי.

פלאטערט די שלום-פאן אויף יעדן בארג,
ביי איר זייט, דער מענטש מיט סערפ אין האנט.
קלינגט זיין שמים איבער פעלדער שטארק:
„שלום, פון ראנד צו ראנד“.

1951

נ א כ ן ר ע ג ן

איז דער רעגן ערשט געפאלן,
און די ווייכע ערד באנעצט.
אין גלימער פוילן לעצטע שטראלן,
די זון אין מערב שוין זיך זעצט.

רעגן האָט דאָס גראַז באַטויט,
טראָפּנס פּערל קרישמאל גלאַז.
דער ווינט האָט זיי אַ סוד פאַרטרויט,
אין אַ שושקע זיי געלאָזט.

האַבן זיך די ווייצן גאַרבן
אין רוימן גאַלד צעשפּילט.
אין מערב, שפּרענקלעך זונען פאַרבן,
בין השמשות דאָס פעלד פאַרהילט.

דער רעגן איז פאַרבייגענאַנגען,
די לופט איז איצט פאַרשמילט.
סודען זיך די קאַרן זאַנגען,
און אַ פּויגל ערגעץ שפּילט.

וואַלד און פעלד אין שלאָף פאַרוונקען,
און עס שטילט אויף ווייטע שטעגן.
די ערד, מיט וואַסער אַנגעטרונקען,
מיט דעם וואַסער פונעם רעגן.

און די טראָפּנס נאָך אַליץ רינען,
אין די שפּאַלטן טיף פאַרבאַרגן.
דערפּרישט צו דער עבודה אין באַגינען,
צו אַ ליכטיקן, העלן מאַרגן.

פ ר י ל י נ ג ד י ק

ס טאָגט דער פרימאָרגן
אין זוניקן ליכט.
פארטרייכט די זאָרגן,
דעם חושך געדיכט.

עס שמייכלט די זון,
שעמעריזן די שמראָלן.
ווי גליענדע בריליאַנטן,
טוי-מראַפנס פאלן.

ביימער אלייען,
גריזן צעבליט.
שטאַלצע זיי שטייען,
באַשמערנט מיט צווייט.

שושקען די צווייגן
אַראָפּ צו די גראָזן,
הענגען אין שווייגן,
ווען דער ווינט הערט אויף בלאָזן.

די רויזן זיך גריסן
מיט פאַרב רוימער.
און טייכעלעך פליסן
מיט וואַסערלעך לוימער.

1952

פישער דארף

ס וועקט זיך די זון אויפן ראנד פונעם הימל,
 משוכעט זיך אויס פונעם נאכטיקן דרימל.
 ווארפט אירע שטראלן אויפן ים ברעג,
 דאס זאמד איז מיט פרימארגן טוי באדעקט.
 דאס שטראלן-ליכט פארטרייבט די וואלקנס גרויע,
 עס ברומט א שטיל לידל דאס וואסער דאס בלויע.
 די כוואליעס זיי שפילן, לאכן און שמיפן,
 קייקלען זיך און קאטשען זיך אינעם ים דעם טיפן.

א

עס ווייסן זיך דעכער אין זונען ליכט העלן,
 עס בלישטשען די שטראלן, בריליאנטענע קרעלן.
 דאס פישער דארף וועקט זיך פון ביינאכטיקן שלאפן,
 די פענצטער, די מירן זיי שטייען שוין אפן.
 די פישער מיט הימלען איבער די וויעס,
 מיט שטיוול ברייטע ביז צו די קניעס.
 די פנימער מיט בערד און וואנצעס באדעקטע,
 די הענט פארהארטעוועט, מיט מאזאליעס באפלעקטע.
 דער ים — זייער היים, די נעץ — זייער פריינט,
 דאס שיפל — דער געלעגער, דור דורות ביז היינט.
 ביים ים איז דאס לעבן, ביים ים איז דער טויט,
 פון אים קומט פרנסה, פון אים איז דאס ברויט.
 די קינדער די קליינע מיט פנימלעך פארטרוימטע,
 פליוסקען אין וואסער, אין כוואליעס באשווימטע.
 די טרוימען ברענען, פייערן און פלאמען,
 צו האכן א שיפל און זעגלען אויף ימען.
 גיין ווי די טאטעס, ווי פישערס געקליידטע
 פארווארפן די נעצן איבער ים-כוואליעס ברייטע.

ב

גיט זיך דער פאסטאר שטיל און געלאסן,
 לענדט זיך אן אויפן שטעקן,

און קוקט אויף די גאסן.
 זיי זיינען געמויערט פון אייגענע הענט,
 באשינדלט די דעכער, באציגלט די ווענט.
 אויסגעבויט דא א ישוב פון פישער א שיינעם,
 זיי לעבן אין פרידן געשמערט דא פון קיינעם.
 נישטא דא קיין ווייטיק, נישטא דא קיין זארגן.
 יעדן זונטיק פרימארגן
 ער לייענט זיי די ביבל איבער די הויפן.
 די פישערס, זיי מייטשן זי אויס אויף זייער פשוטן אופן.
 דער פאסטאר ער בענטשט זיי מיט יעדער מין ברכה,
 און צום פיש כאפן מזל הצלחה.

ג

דזשאן דער פישער, איבער די גאסן שפאנט,
 א נעץ, א געדיכטע, ער האלט אין האנט.
 פון זיין ברוין, געקנייטשט פנים שיינען אויגן בלויע,
 די האר די שווארצע, זיי ווערן שוין גרויע.
 און פלוצים עס ווערט א געלויף, א געדראנג,
 די קינדער די קליינע געווארט האבן לאנג,
 אויפן טאטן דעם גוטן, דעם הויכן, דעם גרויסן,
 און איצט, ווען זיי זעען אים קומען אין דרויסן,
 לויפן זיי אים אנטקעגן מיט גערויש.
 כאפן ביי אים פון די פליצעס דעם קויש.
 דזשאן כאפט זיי אלע ארויף אויף די הענט,
 אלע קינדערישע פנימלעך צו אים זיינען געווענדט.
 די מאמע, א שמייכל אויפן פנים פארשפרייט,
 קוקט ווי די קינדער האבן דזשאנען באלייגט.
 געפינען קיין רייד אויסצודריקן זייער פרייד.
 און די מאמע אינעם ציצן קלייד,
 שטייט אין דער וואנט אנגעלענדט,
 האלט א קינד אויף די הענט,
 וואס ציט זיך צום טאטן און שרייט,
 שאקלט די הענטעלעך צו אים פון דער ווייט.
 אין הויז נעמט דזשאן די קינדער די קליינע,

און וואשט זיי ביז זיי ווערן אלע ריינע.
זיי זעצן זיך צום מיש, בענטשן דאס עסן,
די יאכן פון טאג ווערן באלד פארגעסן.

ד

מיט האמער און צוואנג עם שטייט דער שמיד,
ברומקעט אין דער שטיל צו זיך א ליד.
פונק נאך פונק פון ווערקשטאט פליט,
פון אונטער דעם שטאלענעם האמער צעגליט.
דאס פייער צעבלאזן, צעפלאמט און צעהיצט,
ווי א בליץ-פלאם עם ווארפט זיך אלץ העכער און שמיצט.
טאנצט איבער האלץ און קוילן גאנץ פריי,
צעשמעלצט און צעקאכט דעם צעגאסענעם בליי.
דער שמיד, ער שטייט אויף מיטן האן גלייך צוואמען,
און ווארפט שוין די קוילן אויף די צעבלאזענע פלאמען.
זיין פנים שווארץ, א חויץ די אויגן צוויי,
די האר אויפן קאפ זיינען ווייס שוין ווי שניי.
די שפיץ פינגער ברוין פון פייער צעבראטן,
ער שמידט פאר די פישערס אייזערנע דראטן.
פון ליולקעס מעשענע איז ער דער דערפינדער,
גיסט אויך אויס צלמלעך פאר די פישער-קינדער.
גילדעט רינגעלעך פאר אלע פישער-פרויען,
פלעכט קליינע קעסטעלעך פון לאנגע געלע שמרויען.
פורעמט אויס פיגורעלעך פון קליי גרויען,
האמערט אויס טשוועקעלעך צום שאפן און צום בויען.
ביים גאנצן פישער דארף איז דער שמיד דערהויבן,
אין זיין ערלעכן ווארט אלע פישערס גלויבן.
אלע גיבן אים ברכות אויף לאנג לעבן אין פרידן,
ער זאל ווייטער אין קוזשניע פאר זיי האטשיקעס שמידן.

ה

עס שטייען די פישערס ביים ים ברעג,
יעדער אין האנט א האמער און זעג.
די לעכער אין שיפלעך זיי טוען פארקלאפן,

היינט וועלן זיי זעגלען אין ים פיש צו כאפן.
געוועקט זיך קאזאר, ווען דער האָן האָט געקרייט,
פאַריכטן די שיפלעך צום פאַרן זיין גרייט.
די פישערס אין לאַנגע מאַנטלען געקליידט,
דאָס האָט זייער שניידער פאַר זיי אויפגענייט.
און אַט קומט דער פאַסטמאַר, פאַמעלעך ער גייט,
צום בענטשן די פישערס אין וועג אַריין גרייט.
לייגט אַוועק אַ ביבל אין יעדן שיפל-ראַנד,
און בענטשט די פישערס מיט זיין ציטערדיקער האַנט.
דער שמיד מיט האַטשיקעס הייסע פון פלאַס,
צו כאַפן און פאַנגען די פיש פונעם ים.
די פישערס אַלע גרייט שוין צו פאַרן,
די שיפלעך ווי גייע זיי זיינען געוואָרן.
אין מיטן מאַג די זון העל צעפלאַמט,
די פישערס קניען אויף צעגליטן זאַמד.
און אַלע בעטן מיט אויגן באַטרערטע,
זיי זאָלן פון שטורעם נישט ווערן געשטרעמטע.
אויך אַז די פיש זאָלן פון זיי נישט אַנטלויפן,
זיי שעפּטשען אין דער שטיל, יעדער אויף זיין אופן.
זיי גייען צו די שיפלעך אַריין זיך צוועצן.
אין האַנט זיי האַבן גרייט שוין די נעצן.
אַ קינד צום טאַטן דעם לעצטן גרום שרייט,
די פישערס זיך טראַגן אויף די כוואַליעס אין דער ווייט.

1

דאָס פישער דאָרף אין שטילקייט פאַרלאָרן.
אויף די גאַסן אָן אומעט געוואָרן.
יעדן מאַג קוקן קינדער אויפן וואַסער קלאָרן,
און פּרעגן ווען וועלן די טאַטעס שוין קומען צופאַרן.
די גאַסן פאַרשלאָפן, פון מענטשן ליידיק,
די קינדער זיך שפּילן, נאָר נישט אַזוי פריידיק.
די פרויען אָן שמייכלען און לאַזן אַפּט טרערן,
ווער ווייסט וואָס עס קען פון די פישער נאָך ווערן.

די מיידלעך די יונגע הערן אויף זיך צו פוצן,
ביים שמיד ליגט דער האמער ליידיק, אן נוצן.
פארנאכט, לויפן קינדער ארויס אויפן וועג,
טאמער וועלן די מאמעס קומען פון ברעג.
די קעפלעך אראפ צו דער ערד געבויגן,
די מאמעס זיי טרויסטן, ווישן די אויגן.
מיט אומעט און טרויער געווארט אין שטומען,
ביז די פישער וועלן פון ים צוריקקומען.

ז

דאס פישער דארף גאנצע דערווארט שוין האט,
ווען עס וועלן קומען די פישער אין שטאט.
מיט אומרו געווארט אויף דעם טאג נאך פון לאנג,
ווען וועלן שוין קומען די פישער מיט פאנג.
געקומען דער מארגן באזוניקט, צעשמרצלט,
זיך שפיגלט אין כוואליעס דער גרין-האלציקער וואלד.
וואו דאס אויג קען דערגרייכן אין לענג און דער ברייט,
ווי א גרין-בלויער ליילעך דער ים ליגט צעשפרייט.
דאס גאנצע דארף מענטשן אויפן זאמדיקן ברעג,
עס לויפן די כוואליעס אויפן ים אין געיעג.
די קינדער זיך שמופן און זוכן א וועג,
דורך די מענגעס פון פרויען צום ליכטיקן ברעג.
אלעמענס אויגן צו דער ווייט אָנגעשמרענגט,
קיון זעגל באווייזט זיך איבער גאנצן ים-לענג.
דער ים צעקושט מיטן הימל א צעבלויטער,
פלאמט די זון ווי א בלוט-פלעק א רויטער.
דער ים א שטילער, א מידער, א פארטרוימטער,
דער הימל א בלויער, אן וואלקנס, לויטער.
די זון — א פלאקערנדיקער שייטער,
רוקט זיך אויפן הימל אלץ ווייטער און ווייטער.
די אויגן פון ברעג דעם ים דורכשפיזלען,
די כוואליעס רואיק זיך גליטשן און ריזלען.
„וואָס בלאָזט דאָרט אין דער ווייט דער ווינט?“
פרעגט דער מאמען א קינד.

אלע אויגן זיך רוקן צום פלאץ געשווינדט.
 עס הייבן אן האווקען פריילעך די הינט.
 „א זעגל, א דארט אין דער ווייט, איר זעט?“
 האבן אלע אויף איין קול גערעדט.
 און אין דער ים בלויער ווייט,
 האט אויפגעטוקט א זעגל ווייס ווי קרייד.
 ווי א ווייסער פויגל גערוקט זיך צום ברעג,
 און די כוואליעס האבן געמאכט אים א וועג.
 באלד זיינען איבערן גאנצן ים זעגלען אויפגעשוואומען,
 און מיט שטאלצן גלייכגעוויכט צו דעם ברעג געקומען.
 די מענטשן וואס דעם ים ברעג פארזייען,
 האבן אויפגעהויבן ליארמעס און געשרייען.
 און אין מיטן דעם געקאך, געזיד,
 האט געשאלט איבערן ים דאס פישער ליד.
 ווען די פישערס זיינען ארויף אויפן ברעג,
 האבן מחנות מענטשן געמאכט זיי א וועג.
 די קינדער זיינען זיי אנטקעגן געלאפן,
 אפילו זיי האבן צום טאטן ניט געמראפן,
 זיינען זיי ארויף אויף די פישערס הענט.
 ארום די פישערס מענטשן ווענט.
 מענער און פרויען האלדזן זיך פאר פרייד,
 אזוי לאנג געווען שוין אפגעשיידט.
 און די יוגנט לאזט זיך אין מענין,
 אויף די יונגע קעפ בלומען קרענין.
 די פישערס ברענגען אין קאסטנס געפאקטע,
 פיש איינגעזאלצן און שוין צעהאקטע.
 עס גייען די פישערס רואיק געלאסן,
 מיט פרויען און קינדער מיט פארט דורך די גאסן.
 און ווען עס ווערן די גאסן ליידיק,
 הערט מען פון פענצטער זינגען לוסטיק, פריידיק.
 די הייזער צוריק מיט פישער באוואוינט,
 און פישער-דארף מיט רו צוריק באקרוינט.

1952

מתתיהום צוואה

מיין זיידן און באַבען —

מיט ליבשאַפט

י א העל צעגליטער שטערן אין הימל נאכטיקן שוואַרצן,
פליט מתתיהו, שווערד אין האַנט אויפן גריך, וועמענס שפּיזן,
פיקעס שטאַרצן.

צו די גרינע, בלוט-באַשפרענקלמע, פּרי-זומערדיקע גראָזן.

זיין כאַלאַט, אין פּרילינג ווינט צעבלאַזן.

א שטורעם אין זיין בלוט צעקאַכטן,

זיין מילך-ווייסע באַרד אין ווינט צעפלאַכטן,

מיט זיינע פינגער שלאַנקע זין איבער ציונס סטעפּ,

די שווערדן צעבליצטע איבער זייערע קעפּ.

זעקס לייבן, שטאַרקע, הויכע ריזן,

טראַגן נישט קיין פּאַנצערס און נוצן נישט קיין שפּיזן.

די שווערד אין האַנט צעבליצט,

דער קאַמף פאַר פּרייהייט און ציין פאַרקריצט.

אין די געבערגן וואו אַדלערס שוואַרצע קרייזן,

הייפעלעך יידן זיך באַווייזן.

פּויערים אַרעמע, ווער מיט אַ קאַסע, ווער אַן אייזן,

לאַזן אַראָפּ זיך אויפן גריך, ווי אַ פּויסט פון שטאַל,

ווי צערייצטע לייבן אויפן שונא אין טאַל.

* * *

ווען די זון האַט איר לעצטן קוק געגעבן אויף די הימל רוימען,

האַט מתתיהו מיט זיין הייפעלע זיך געשלענגלט אויף ציונס

בערג זוימען.

שלאַנקע יונגען, הויכע, שטאַלצע, ווי מענענביימער רייען,

מיט שווערד אין האַנט און מוט אין האַרצן גייען.

צו דער שטראַלנדיקער פּרייהייט, צעשטויבן גריכס געצן,

פאַרטרייבן די פּאַלשע כּהנים, וואָס גאַטס געבאַט פאַרלעצן.

גאַלד און זילבער איז זייער לוסט,

טוען וואָס אַנטיוכוסעס האַרץ וויל און גלוסט.

און מתתיהו שווערט:
„מיט מיין בלוט באפלקטער שווערד
דאס לאנד באפרייען פון גריך, וואָס רויבט, הרגעט און צעשמערט.
אָפּמקן, אָפּקערן אים פון דער ערד“.

* * *

פרימאָרגן,
די זון האָט איר פנים פון נאַכטיקן שלייער אויפגעדעקט.
מתתיהום הייפל יידן צעוואַכט, צעוועקט.
מתתיהו הייבט זיין שווערד-האַנט און זאָגט:
„זעט מיינע קינדער עס האָט געמאַגט.
די זון, זי שרעקט זיך קוים
פאַר די שוואַרצע כמאַרעס, וואָס לויערן אויפן הימל זוים.
זי זיפט זיי דורך מיט אירע העלע שטראַלן,
ביז זיי ווערן צעשוואומען, צעפאלן.
באַליכטיקט צוגלייך יעדן לאַנד,
באַשטראַלט די ערד פון ראַנד צו ראַנד.
זעט —

דער באַגינען פון אונדזער לאַנד איז לינדער.
קוקט מיינע קינדער, —
עס האָט אַ שוואַרצער וואַלקן זיך געמאַן פאַרקלייבן
אין אונדזער היים, און וויל אונדז פון דאַרט פאַרטרייבן.
מיר, כאַמש אַ הייפעלע באַוואַפנט שפאַר,
מוז אונדזער לאַנד פון גריך זיין קלאַר.
זיין מיינע, ליכטיקע שטערן, צעהעלמע, צעבליצמע,
איך בין אַלט —
עס קומט אַנטקעגן מיר דער טויט, שטאַרצנדיקע ציין פאַרקריצמע.
דער טויט פאַרבאַרגן,
רויבט אַוועק פון מיר דעם היינט.
איך, גיב איך איבער דעם מאָרגן.
פאַר אייך איז נאָך די זון העל צעשיינט.
אויף אייער וועג
לויערט דער פיינט.

מיט זיינע אָנגעשאַרפטע, בליצנדיקע ציין שוין גרייט,
ער האָט זיין בלוט-באַשפּרענקלטע נעץ פאַר אייך פאַרשפּרייט.
איז גייט אין שלאַכט —
פאַרטרייבט די לויערנדיקע נאַכט.
דאָס לאַנד באַפּרייען.
זיך נישט אַפּשטעלן, נישט פאַרהייען,
צום נצחון און צום לעבן.
דעם גריך פאַר זיין אַכזריות ניט פאַרגעבן.
י ה ו ד ה —
שמיד איבער דיין האַמער אויף אַ שווערד.
לאַז זי נישט פאַלן צו דער ערד,
ביז דער פּיינט וועט ווערן פאַרטריבן, צעקערט“.

1952

צוֹם נצחון

ארטייעמע שמילקייט אונטער שווערד,
א וועג פון מתים — די ערד.
הפקר זייען מױט די שפיזן,
זינט גריך האָט זיך באַוויזן.
פאלן אונטער שווערד די פרויען,
צערייסן זיי די הינט אויף שטיקער רױע.
צעטראָטן ליגט דאָס קאַרן,
מאַרדן — אַ שפּיל געוואָרן.
ישראל מיט געצן פאַרשענדט,
ממא די בית-המקדש ווענט.

מתתיהו —

אַ שמראַל צווישן פינצטערע שפאַרעס.
רופט פון מודיעין:
„באַפרייען ציון!“

שמורעמט די שלאַכט,
מולך זיך צעלאַכט.
אין כאַרכל פון מױמע,
זידט די ערד אַ בלוט רױמע.
טרעמן פּיס אויף די וואָס פאַלן,
רינט דאָס בלוט אין קוואַלן.
יהודה — אַ פעלדז אין פעלד,
זיין שווערד קערט די וועלמ.
זיגערײש זיין טאַן:
„הייבט אויף די פאַן,
צום נצחון גייט.
ניט אונטער גריכס שמויול בלייבט,
אים פון דאַנעט פאַרטרייבט.“

די שווערד פון שייד,
לאזט זיך אויפן פיינט.
„דער זיג איז היינט!“
יהודה אויבן אָן,
צעווייעט אין האַנט די פרייהייט פאַן.

* * *

מכבי —
ביי אונדז אין זכרון רוסט,
ווי אַ פונק פון לעבן וועסטו מליען,
ווי אַ פלאַם וועסטו אייביק גליען.
שמאַלצט און שיינט מיט דיר די וועלט,
מיט דיר יהודה,
אונדזער העלד.

דעצעמבער 1951

דער ערשמער שניי

ער ערשמער שניי
א בלאט פאפיר,
וואס שפרייט זיך אויס
פאר יעדער מיר.

דער ערשמער שניי
זאגט דער וועלט,
גרייט זיך צו
עס קומט די קעלט.

דער ערשמער שניי
פאלט גיך געשווינדט,
און גייט פארביי
ווי א ווינט.

דער ערשמער שניי
איז שמעכיק קאלט,
און ווערט א וואסער
ווען ער פאלט.

דער ערשמער שניי
פאלט קלעפיק נאס.
ווי וויסער קליי
באשוימט די גאס.

דער ערשמער שניי
איז פאר קינדער א גליק:
„ווען קומט דער שניי
שוין ווידער צוריק?“

פארדעקט, פארוויסט
דאס לעצטע ביסל גרין,
און פלאסטערט דעם וועג
פאר די שנייען נאך אים.

ל ע ב ו

י גרויסע מאמע פייגעלע
האט א נעסט געבויט.
צוויי אייערלעך געלייגט,
אייערלעך ראזע רויט.

די ווענטלעך פון נעסטעלע,
פון שמרוי זי האט געמאכט.
דעם דיל פון ווייכן גראז,
צום שלאפן ווייך בינאכט.

איז די מאמע פייגעלע,
אויף די אייערלעך געזעסן.
און דער טאמע פויגל,
געברענגט האט קערנדלעך צום עסן.

אויסגעפיקט דאס ערשמע אייעלע,
דערנאך דאס צווייטע איי.
האבן זיך אין נעסט באוויזן,
קינדער-פייגעלעך צוויי.

ווען די קינדער פייגעלעך,
מיט כוח אנגעקוואלן.
זיינען זיי מיט טאמע-מאמע ארויס,
פליען צווישן בערג און טאלן.

זיינען קינדער פייגעלעך
אויסגעוואקסן גרויס.
האבן אליין אייערלעך געלייגט,
אין זייער אייגן נעסטן-הויז.

און די מאמע פייגעלע,
ווארעמט אויס איר דור.
טרילט דער טאמע פייגעלע,
אין א פויגל כאר.

פ א ר ו י ס פ א ל ק

פארויס דו פאלקס ארמיי, דו פרייע,
דיין שמארקע האנט באווייז.
הענג אויף איבער בערג דיין פאן די נייע,
די מלחמה קיימן, דו צערייס.

פאריאג פון פעלדער און פון פליינען,
די פארלענדער פון דער וועלט.
די ליבע זון זאל ווידער שיינען,
די זון וואס ליכטיקט און וואס העלט.

פאלק, טו זיך דערהויבן,
דיין מאכט נעם אין האנט.
דיין אויסנוצער טו צעשטויבן,
צעקלאפ זיין פעסטונג וואנט.

פאלק, ביסט ווי א טורעם,
מעכטיק ווי די וויכער ווינטן.
הויב אויף זיך אין א שטורעם,
באפריי זיך, ביסט געבונדן.

פארויס, דו פאלקס-ארמיי, דו פרייע,
לאמיר צוזאמען א בונד שמידן.
הענג אויף איבער בערג דיין פאן,
די ליכטיקע פאן פון פרידן.

1952

מ א ו נ ט - ר א י א ל

ס הייבט זיך די זון פון נאכטיקן שלאף,
וועקט אירע שטראלן פון דרימל.
ווייסניקע וואלקנס, פוכיקע שאף,
זיך פאשען אין רוים פונעם הימל.

די פעלדער, זיי ציען אוועק און זיך שפרייטן,
גריין באגרעזלט, פאררוימלט מיט בלומען.
עס שושקען און ברומקען צווישן זיך בייטן:
„דער טאג, דער טאג איז געקומען.“

וואקסט ארויס פון די פעלדער, די גרינע, א בארג,
זיין קאפ, ער גרייכט אין די הימלען.
צעבערגלמער ריו, מעכטיק און שטארק,
אויף זיין שפיץ רוען כמארעס און דרימלען.

די זון קעגן בארג — א קנעפעלע ליכט,
קעגן א באבימערטן ריו א שטומען —
דאך באלייכטיקט די זון זיין צעבערגלט געזיכט,
באבערדלט זיין פנים מיט בלומען.

זעט ווי ער שטייט, דער גריין-גראזיקער בארג,
מיט ביימער, צעבלעטערט, צעווייטע.
ער טראגט א שטאט ביי זיך אויפן קארק,
ביי זיך אויף די אקסלען די ברייטע.

ב.

שטייט א שטאט אויפן בארגיקן רוקן,
געמויערטע הייזער באציגלעטע קוקן.
עס קלאפט דא דאס הארץ פון א לאנד א צעשפרייטס,
פון גאלדענע פעלדער מיט קארן און ווייץ.
א לאנד וואס זיך ציט אין דער לענג און דער ברייט,
באבלעטערטע ביימער אין ווינטן צעווייט.
אין צפון הערשט די אייזיקע קעלט;
דער דרום מיט מילך און האניק קוועלט.
מיט אייזן און קוילן, זילבער און גאלד,
יונגניקע ביינער, ווערן געשטאלט.

עם רוישט דאָ דאָס לעבן קאָכט דאָ און זידט;
 עם שטייט דאָ די שטאַט צעבלענדט און צעבליט.
 דאָס רושיקע לעבן — אייביקע בלומען,
 פון פארגאַנגענע דורות צו די וואָס נאָך קומען.

ד ע ר ו ו ע ג א ר ו י ף

טייען אלייען ביימער, גרין באַבלעטערטע, מיט ברייטע קרוינען,
 פרישע, ראָזע, בליענדיקע צוויטן, קוקן צו די רוימען.
 שעפן און טרינקען אָן זיך מיט זונליכט, וואָס שטראַמט פון הימל,
 שעפּטשען די ביימער; זיך ווייגן ווי אין דרימל.
 מורמלען די גרין-שפראַציקע גראַזן אַ תפילה,
 וואָגיקע צווייגן פון אויבן הערן זיך איין מידע, שמילע.
 וואַרפן אַ מחיהדיקן שאַטן; קילן די אָנגעהיצטע ערד פון
 פלאַמענדיקן זון שייטער,
 וואָס קריכט אַ הייסער, פייערדיק צעברענטער איבערן הימל
 אַלץ ווייטער.
 די צווייגן בעטן; גיי ווייטער אין געדיכטענישן פון קוסטעס
 און ביימער,
 וואו עס הערשט די אייביקע שכינה באַטראַטן פון קיינעם.
 הער צו צום פליסער-געבעט פון די צווייגן וואָס זיך בלעטערן,
 קוק זיך צו צו די גרינע אַדערן, וואָס איבער ביימער קלעמערן.
 נישטאַ דאָ די רושיקע גאַסן, די רויכיקע שטויביקע וועלט.
 דאָ הערשט די בלום, דאָס גראַז, דער בוים, די זון, דאָס פעלד.
 גיי ווייטער. דאָס טיפע גרינע גראַז פענטעט דינע מידע פים,
 די אַראַפהענגיקע צווייגן גלעטן דיר דאָס פנים ווי צאַרטע פינגער.
 דאָ שמעקן די בלומען; ווינקען פון גראַז מיט רויטע, געלע,
 פורפורענע אויגן,
 פון דער גומער רייכער מוטער-ערד, זייער זאַפט זיי ווייגן.
 דאָ איז אַ וועלט, וואָס זיך דאַכט, וועט אייביק דויערן.
 זיך דערמאַן: די קאַכיקע גאַסן, די הויכע געציגלטע מויערן,
 זיינען מיט יאַרן צוריק פון אַט די גראַזיקע וועלדער אויפגעשפרונגען.
 דאַרט וואו ס'שטייט דיין הויז, האַט אַמאָל אַ פויגל פון נעסט געזונגען.
 אַדער אפשר האַט אָן אינדיאַנער געיאַגט זיך נאָך אַ הירש מיט
 פייל און בויגן?

נאָר ס'האָט די האַק און זעג שוין לאַנג די שכינה אויסגעזויגן.
און דאָרט וואו ס'האָבן ביימער-אַלייען זיך געצויגן,
ווינקען איצט באַגלאַזמע פענצטער — ליכטיקע העלע אויגן.
דער באַרג, מיט געדיכטענישן פון ביימער, קוסמעס און גראַזן,
איז אַ צייכן פון אַמאָל, זוען ס'האָט דער אינדיאַנער דעם רוין
פון ליולקע דאָ געבלאַזן.
גיי ווייטער. עס שלענגלט זיך דער וועג דורך טורעמדיקע
ריזן שמיינער, געשניצט אין גרויען,
ווילן דערלאַנגען מיט די שפיציקע גראַניט-קעפּ צום הימל בלויען.
דאָ האָבן אַמאָל אַדלערס שוואַרצע געבויט זייערע נעסטן-היימען,
געקעניגט אין אַט די פאַלדיקע גראַניטן, געשטערט פון קיינעם.
נאָר דער מענטש האָט זיך דורכגעהאַקט אַ וועג און די
אַדלערס פאַרטריבן,
זייערע נעסטן האָבן רעדער פון מאַשינען אויף שטויב צעריבן.
נאָר די אַדלערס זיינען זיך צעפלוויגן; די גראַניטן זיינען דאָ געבליבן,
אויף זייער האַרט-גרויער הויט איז די געשיכטע פון אַ ווילדער,
אוראַלמער וועלט פאַרשריבן.
קוקסט זיך אום; אויסגעשפּרייט פאַר דינע אויגן
ליגט די שטאַט, אַ רושיקע, קאַכיקע, אַ שטויביקע אויסגעצויגן.
ווי סוכות שטייען הייזער, קוימענס קלעטערן אין די הויכן,
אַטעמען אַרום פון זייערע שמיינערנע בייכער שוואַרצע
שטיקנדוקע רויכן.
ווינקען צו דיר, דיך רופן פון די זוניקע פעלדער בלומען,
צוריק אין דער שטאַט גיין, צו די זידנדיקע גאַסן קומען.
עס ווילט זיך ניט פאַרלאַזן
די בלעטערדיקע ביימער און גרינע גראַזן.
עס ווילט זיך שטיין און אייביק קוקן, קוקן
אויף די פינטעלעך טראַמוויען וואָס זיך רוקן.
אויף די קעסטל-הייזעלעך פון וואַנען ביסט פריער אַרויסגעגאַנגען,
עס ווילט זיך קוקן אויפן בלויען, שנירל טייך דעם לאַנגען.
כאַטש עס מידן זיך די פיס פון לאַנג שפאַצירן,
ווילט זיך וויסן וואו דער וועג אַרויף וועט ווייטער פירן.

ם ציען זיך מענטשן מידע אין רייען,
 צום גריין-בליענדיקן בארג אלע זיי גייען.
 די קינדער, זיי זינגען, זיך שפילן און טאנצן,
 ציען צו די ביימער וואס דעם בארג באקראנצן.
 קוקן זיך איין אין הימל לויטער,
 ווערן פארברוינט פון דער זון דער רויטער.
 די שמאט וועט זיי שפעטער ווידער פארבלייבן,
 אין די גאסן וואו די זון קען ניט דערגרייכן.
 די מאמעס טראגן קוישן מיט עסן,
 נאָר די קינדער האָבן אין זיי שוין פאָרגעסן.
 זיי לויפן אוועק צום שפּיל־פּלאַץ גרויסן.
 אייניקן זייערע שטימען מיט דעם געפילדער צעברויזטן.
 קוליען זיך איבער אין גראַז צעגרינטן,
 זאָפן דעם ריח פון פעלד צעבלימטן.
 הוידען זיך היין און צוריק אין די הויכן,
 פאָרגעסן אין דער שמאַט מיט די שטויבן און רויכן.
 פאָרגעסן אין די גאָסן וואו אויטאָס שמענדיק פאָרן,
 און קוקן איין זיך אין הימל דעם קלאָרן.
 גראַבן אין זאָמד, מויערן, בויען,
 שמעלן אויף הייזער פון זאָמד דעם גרויען.
 צעשמערן, צעשטויבן און מאַכן עס ווידער,
 די קינדער די פרעמדע ווערן זיך ברידער.
 אויף לייטערס זיי קריכן ווי צוזאַמענגעבונדן,
 גליטשן אַראָפּ זיך אויף דער ערד פון אונטן.
 אלע זיי פאָרן אויף די קאַרוסעלן,
 עס קען די קינדער קיינער אָפּשמעלן.
 די וועלט, זי איז זייער, אין זייערע הענט,
 זייערע די הייזער, די מויערן, די ווענט.
 ווען עס ווערן די קינדער שוין מידע פון שפּילן,
 זיי לויפן צוריק צו די מאַמעס זיך קילן.
 כאַפּן אַ טרונק דעם דורשט צו שטילן
 און לויפן צוריק ווידער זיך שפּילן.

ווען דאס פאלק גיט זיך צום בארג א שטאט,
ווערט פון שמילן בארג א צווייטע שטאט.
רוען מענטשן אונטער קילנדיקע ביימער — געצעלטן
פון שטאטן,
אנדערע ליגן אין זונליכט און זיך ברענגען און באַטן.
שמייכלען פון די, וואָס באַשיצן זיך אונטער צעצווייגטע
ביימער-קרוינען,

האַבן מורא זייערע ווייס-ווינטערדיקע גלידער
אַביסל אַפּברוינען.

אַלע זיי לעבן אין די רושיקע גאַסן — זודיקע שטייגן,
קומען צום באַרג — אין קילן שטאַטן פון ברייטע צווייגן.
אוועק פון די שטויביקע גאַסן און רויכן,
רוען אין די אַרעמס פון די קילנדיקע הויכן.
אַמעמען אַרײן דעם דופט פון די בלומען,
עס גלעטן זיי ווינטעלעך, וואָס פון באַרג-שפיץ קומען.
דער באַרג קילט זיי אַפּ פון די זומער-היץ,
קילט זיי אין שטאַט ווען זיי קענען דאָ נישט זיצן.
פאַרנאַכט, וועלן זיי אַלע דעם באַרג פאַרלאָזן,
אַליין וועלן בלייבן די בלומען און גראָזן.
דאָס ווינטל וועט גלעטן די ביימער און צווייגן,
דער באַרג וועט ליגן רואיק און שווייגן.

ד ע ר מ א נ ו מ ע נ ט

זייט דער מאַנומענט, קושט זיך מיט די הויכן,
קוקט אויף דער שטאַט אין אַ נעפל פון רויכן.
ניט קיין פשוטע צעמענטענע ווענט —
זיינע שטאַלצע בראַנוענע פיגורן — זיי לעבן;
זיי לעבן מיט אַרבעט, מיט אַקער און סערפ און וועבן
דאָס לעבן פון אונדזער לאַנד. פרויען באַקרוינט מיט
בלומען פון פרידן —

ניין פראַווינצן; צוזאַמען זיי האַמערן און שמידן,
באַפרוכפערן און באַרייכערן אונדזער ערד.
געווען אַמאָל אונטער שאַרף פון פּרעמדער שווערד,

נאָר ס'האָט דאָס פּאַלק זיין פאַרשקלאַפער פון אונדזער
לאַנד צעקערט.

ביי זייערע פים ליגט די יאָכישע שווערד, —
באַשפּיגן, צעטראַטן, פאַרגעסן פון יעדן.
איצט געגלידערט האַנט אין האַנט, צעריסן איז די קייט;
צו די הימלען זייער פרידן פאַן צעווייט.
ניין פּראָווינצן, אויף זייערע קעפּ — קראַנצן
בלומען-בייטן.

ביי זייערע זייטן — די פּרוכטן פון אַלע עקן לאַנד,
צעשפּרייטן:

אין מערב — דאָס קאַרן, די ווייצן,
ווי גאַלדענע כוואַליעס זיך וויגן אין טאַנץ.
באַלד וועלן זיי צו די מילן פלייצן,
עס וועט זיך מאַלן דאָס ברויט פאַר אַ פּאַלק אַ גאַנץ.
די בערג — מיט קהילן און אייזן,
גאַלד און זילבער, קופּער און צינק.
דער מערב, מיט מעטאַלן דאָס לאַנד שפּייזט;
מיט גערויש פון אייזן-שמעלצערס דער מערב זינגט.
אין טייכן פון מזרח — שטראַמען פעלדער,
אַפּגעהאַקטע ביימער

צו די האַלץ מילן — פאַר פאַפּיר ריינער.
אין מיטללאַנד — פּרוכטן אין סעדער,
וואַרעמע קוואַלן — היילנדיקע בעדער.

איבער די ניין פרויען שטייט קאַרטיע דער באַפּרייער;
זיינע ווערטער — שטיקער העליש פייער:
„אונדזער לאַנד פון פאַרשיידענע פעלקער-ראַסן געבויט,
נישט אויף בלוט פאַרגיסונג — נאָר צו אַקערן און זייען
אויף ברויט.

פאַרן וואוילזיין פון פּאַלק זיך איבערגעבן,
פאַר אַ פּריידיק קאַנאַדע, פאַר אַ שלומדיק לעבן.“

דער מלאך פון שלום — פליגל צעשפּרייט
בענטשט די שטאַט מיט געפלאַכטענער בלומען-בייטן.

גומ מאַרגן דיר וועלט

ומ מאַרגן דיר וועלט;
 צעליכטיקט, צעהעלט.
 איך האָב דיר צום ערשטן מאל דערזען,
 ווען איך בין אַ קליינער געווען.
 פון בעט, איז דאָס צימער געווען אַ וועלט, אזוי גרויס.
 און געוואַלט האָב איך, געוואַלט פון דאָרט אַרויס,
 האָב איך אויפגעהויבן אַ געשריי, אַ געוויין,
 די מאַמע האָט מיר געגעבן עסן אין מויל אַריין.
 האָב איך אויף מיין לשון געשריגן ניין, ניין!
 איך וויל פון בעטל אַרויס, אַרויסגיין.
 פאַר מיר איז דאָס בעטל געווען שוין צו קליין,
 כ'האַב געוואַלט זען די וועלט ליכטיק און שוין.
 נאָר מיך האָט קיינער ניט געקענט פאַרשטיין.

* * *

מיינע מעג זיינען געוואָרן פינצטער און שווער,
 שוין נישט געווען אזוי פריילעכע ווי ביז אַהער.
 די מאַמע האָט אַלעמאל געווישט אַ מרער.
 מיין פנים — אַ פאַרשוואַלענע פליאַמע,
 איבער מיר האָבן געוואַכט טאַטע-מאַמע.
 דאָס פנים האָט מיך געביסן,
 אין די אויערן האָבן זיך ווייטיקן געריסן.
 אין די נעכט בין איך ניט געשלאָפן, נאָר געשריגן,
 טאַטע-מאַמע האָבן מיך אויף די הענט געוויגן.
 ווען איך בין שוין איינגעשלאָפן אַ מידער,
 האָבן טאַטע-מאַמע נאָך אַליץ געוואַכט,
 און מיר צוגעזונגען לידער.
 יעדע נאַכט פלעגט אַ הויכער מאַן קומען צוגיין,
 מיר אַ קיצל מאַן מיט אַ פינגער אַ קאַלמן.
 מיין טאַטע און פעטער האָבן מיינע פים און הענט צוגעהאַלטן.
 דער זידע פלעגט שטיין און קאַפּיטלעך תהילים זאָגן,
 די באַבע מיט דער שוועסטער האָבן ניט אויפגעהערט צו קלאַנגן.

און די מאמע איז געשטאנען איבער מיר איינגעבויגן,
 איבער מיר אויסגעוויינט די מידע אויגן.
 דער טאטע מיט פארקריצטע ציין,
 פארשטיקט אין זיך מסתמא דאס געוויין.
 דער זיידע איז לעבן מיר געזעסן,
 און האט די האר פון בארד געביסן.
 און איך האב מיט מיינע פינגער דעם טאטנס הויט געריסן.
 דער הויכער מאן האט געשפיולט אין מיין קראנקן אויער,
 קאנען בלוט איז גערונען פון מיין וואונד רויער.
 ווען דער הויכער מאן איז אוועק פון הויז,
 זיינען טאטע-מאמע, באבע-זיידע און די שוועסטער,
 ווי פארווייטיקטע, פארווייניטע שאמנס פון א תהום ארויס.
 צו מיר צוגעגאנגען מיך געקושט, געגלעט,
 און איבער מיר זיך געסודעט און געזאגט,
 ס'זאל קומען שוין דער טאג,
 ווען עס זאל דער דאקטאר ניט דארפן קומען.
 אבער איך בין געלעגן אויף א זייט און שטיל געמורמלט אין געקלאג :
 „זאג מיר וועלט“, האב איך געמענהט צו זיך אליין.
 „פארוואס האסטו מיך באגעגנט מיט געוויין?“

א י ד ש ט ע ל ז י ד א ו י פ

איך בין געלעגן ביים פענצטער צו דער גאס געקוקט.
 נאכגעשפירט די שטראלן וואס האבן אויף די שויבן זיך גערוקט.
 און מיט אלע מיינע כוחות זיך אויפגעשטעלט צום ערשטן מאל,
 אבער א טראך געטאן צוריק מיט א געשריי אויפן קול.
 און טאטע-מאמע שפרינגען ארויס פון בעט און לויפן צו:
 „זאג מיר קינד מיינס, וואו צעקלאפט זיך, וואו?
 אבער איך האב ניט פארשטאנען וואס מען רעדט,
 און כ'האב אנגעהויבן צו באקוקן מיין בעט.
 צום ערשטן מאל באמערקט, זיך באטראכט,
 אז די אייזערנע שטאכעטן זיינען פונקט פאר מיר געמאכט.
 און ווען אלע זיינען צוריק אין די בעטן.

האב איך אנגענומען א שטאכעט א קאלטן,
אויפגעזעצט זיך, אין אים זיך צוגעהאלטן.
און כדי אויסצודריקן מיין פרייד,
האב איך ארויסגעלאזן ניין מאַס רייד.

* * *

פרימאָרגנדיקע שטראַלן,
קריכן אויף די שויבן.
אויף די אויגן מיר געפאלן,
מיך פון שלאָף געהויבן.

טוי אויף די פענצטער,
שפיגלט זיך אין ראָזן.
שוין קליין פאַר מיר דאָס בעטל,
איך וויל עס שוין פאַרלאָזן.

איך זען זיך אויף פאַמעלעך,
די שפּיל איז מיר געפעלן.
אַט נאָך אַביסל ווייטער,
וועל איך זיך אויפשטעלן.

איך שטרעק אויס מיינע הענט,
און כאַפּ אַן אַ שטאַכעמל.
איך טו אַ הייב זיך העכער,
און שטיי שוין אויפן בעטל.

איך קוק אַרויס פון בעטל,
אויפן צימער גרויסן.
ווי קען מען אַרויסקוקן,
אויף דער גאַס אין דרויסן?

פון בעטל צום פענצטער,
איז פאַר מיר ווייט.
דער ליכטיקער דרויסן,
מיך נאָך אַליץ פאַרמיידט.

א י ד ג י י א י נ ש ו ל

געווען איז דער שלאָף אין מיינע אויגן נאָך פול,
ווען ס'האַט מיך די מאַמע צעוואַכט.
„שטיי אויף, היינט וועל איך דיך פאַרשרייבן אין שול
שטיי אויף, דער זייגער שלאָגט אַכט“.

די מאַמע האָט מיך פאַרפּוצט און פאַרקעמט,
און מיך געפירט אין שול.
געווען איז די שול מיר ניי און פּרעמד,
מיט קינדער געווען איז זי פול.

אַלע פּונקט ווי איך געקליידט;
איך האָב געקוקט אויף זיי פאַרשעמטערהייט,
און זיך געהאַלטן ביי מאַמעס קלייד.
האַבן גלעקלעך זיך צעקלונגען;
אינעווייניק האָט אַ לערערקע מיט קינדער געזונגען.
איך האָב זיך געריסן צו דער טיר,
האַט די לערערקע געזאָגט צו מיר:
„קום היימל, לאַז אָפּ דער מאַמען,
זעץ זיך דאָ אַוועק און זינג מיט אונדו צוזאַמען“.
בין איך מיט די קינדער אינאיינעם געזעסן,
מיט זיי זיך געשפּילט, געזונגען און אין דער מאַמען
פאַרגעסן.

ווען די מאַמע איז געקומען מיך נעמען אַהיים,
האַב איך שוין נישט געוואַלט פון דער שול אַוועקגיין.

* * *

די מאַמע האָט זיך אָפּט געווישט אַ טרער —
מלחמה, מלחמה, האָב איך פון יעדן געהערט.
גערעדט האָבן אַלע וועגן אַ לאַנד ערגעץ ווייט,
וואו מען הרגעט דאָרט יידן אין גאַנצן די צייט.

מיר געזאגט; ס'איז גארניט געשען,
און דאך זיינען אלע טרויעריק געווען.
סירענעס פלעגן זיך צעפייפן אין דער נאכט,
מען האט אלע לאמפן אין הויז פארמאכט.
געלעכט האבן אלע אין טרויער און שרעק,
אזוי זיינען א סך טעג אוועק.

איין טאג ווען כ'בין פון שול געקומען צוגיין,
האבן אלע אין הויז פון פרייד שוין געוויינט.
אלע האבן אין צייטונג געקוקט,
געלייענט וואס איז דארטן געווען געדרוקט.
גאר איך האב לייענען ניט געקענט,
האט דער טאטע מיך גענומען אין זיינע הענט
און מיר געזאגט:

„צו דער מלחמה איז געקומען א סוף,
די דייטשן, די שלעכטע מענטשן, האבן געקראגן
זייער שמראף“.

1953

די וועלט פון שלום

לויט ישעיהו

וון יעדן שפיז ווערן וועט און אקער,
פארלאשן וועט ווערן דער מלחמה פלאקער.
די טויב וועט פארשפרייטן די פליגל פון שלום,
מקוים וועט ווערן אויסגעבענקמער חלום.
סערפ און קאסע וועלן אויף די פעלדער קלינגען,
דאס ליד פון שלום וועט מען אייביק זינגען.
תבואה זאנגען וועלן אומעטום בליען,
פייגל מיט שלום-געזאנגען וועלן ארומפליען.
קאלב און לייב וועלן לעבן צוזאמען,
א קליין קינד וועט זיי צאמען.
א וואלף וועט לעבן מיט א שאף,
א פוקס וועט זיך ברודערן מיט אן עוף.
א לעמפערט וועט און אקס ניט אנרירן,
ביידע צוזאמען וועלן דעם אקער פירן.
א בער וועט ניט פארצוקן קיין רינד,
אלע חיות וועט פירן א קליין קינד.
דער מענטש וועט פון מלחמה ניט טראכטן,
קיינער וועט קיינעם ניט פארטראכטן.
די שנאה וועט פארשווינדן ווערן,
עס וועלן לעבן צוזאמען רינד, לייבן, קי און בערן.
פון יעדן ביקס און אקער וועט ווערן,
יעדער פון זיין אייגענער פראצע וועט זיך גערן.
ניטא קיין שקלאפן, ניטא קיין קנעכט,
יעדער מענטש די זעלבע רעכט.
אין זאמדיקן מדבר וואו אדלערס שוועבן,
וועלן זינג-פייגל און טויבן אויפלעבן.
פון וויסטן מדבר, א בליענדיקער גארטן,
און אלע מינים חיות לעבן וועלן דארטן.

* * *

פון יעדן שפיז ווערן וועט און אקער,
פארלאשן וועט ווערן דער מלחמה פלאקער.
די גאנצע וועלט איינגעהילט אין שלום,
מקוים וועט ווערן ישעיהום חלום.

נאוועמבער, 1950

ישעיהו

(פ ר א ג מ ע נ ו ט)

י ווייס-בלויע הייזער טוליען זיך צוזאמען,
אויף די פעלדער פאשען זיך די לאמען.
די פייגל-געזאנגען קלינגען ווי די גלאקן,
אין די בליענדיקע וויין-שמאקן.
באדעקט די ביימער מיט ווייסן צוויט,
דאס קארן אויפן פעלד בליט.

* * *

איבער ירושלים'ס ווייסע הייזער,
גיט אויף די זון, א שטראלנדיקער ווייזער.
מיט איר ליכט העלן
באגריסט זי די בערג און טאלן,
אירע קרעלן
שטראלן, פאלן.
קוימענס-רויך
קנוילן הויך.

איבער גאסן זיך טראגן
וואגן נאך וואגן
מיט ליים און מיט ציגל,
צו בויען די שלעסער,
וואס זענען שוין פארריגלט.

* * *

ישעיהו אין ווייסן כאלאטן קלייד,
אויפן שמעקן אַנגעשפארט שטייט.
רעדן די ליפן פון אונטער דער באַרד,
מאַנט זיין וואַרט.
זיין קול רופט און שטראַפּט:
איר פון ירושלים די יידן,
אונטער ווייסע דעכער איר לעכט אין פרידן,
אונטער בלויע קיטלען באהאלטן,
מיט צירונג באדעקט זיינען אייערע געשמאלטן.
אין זיי דעם שמיד'ס זיך מיען,
זיינע פינגער איצט בריען.
אין אייערע וואַלן,
ליגן די פינגער פון וועשער געשוואַלן.

ווילי מעקני *

פונם ציקל,
שעם זיך אמעריקע

לאפט שוין דער טויט אויף דער טיר פון דיין צעל,
מיט דער האק איבער אקסלען פארהויבן.
גרייט דיך צו טויטן לויט ריכטערס באפעל,
דיין לעבן פון דיר אוועקרויבן.
ער טרעט שוין אריבער די שטיינערנע שוועל,
שויטן זיך פון סטעליע טויטן-שטויבן.
פאר דיין שווארצער הויט,
ער משפט דיך צום טויט.

עס שלאפט נישט דער ריכטער ביינאכט,
ס'איז דיין אומקום אויף זיין זינען.
פון זיין אורטייל ער טראכט,
מען וועט דיך מקבר זיין אין באגינען.
„ער איז דאך א שווארצער“, ער לאכט,
ער זעט נישט ווי עס טוט דיין בלוט רינען.
„כ'בין א העלד“, ער טראכט אין הארצן,
כ'האב אומגעבראכט א שווארצן.

אין מיסיסיפי — די לופט פארשטיקט,
פון רויך פון מענטשלעכן געביין.
עס האט דער טויט געזיגט,
די קינדער פאריתומט אליין.
דער קרבן אין קבר שוין ליגט,
יאמערט דאס קינדעריש געוויין.
דער קאמער ניט פארשלאסן, פארריגלט,
דעם קרבנס טריט אין צעל פארזיגלט.

* ווילי מעקני, נעגער-קרבן פון א בלבול-
אנקלאגע אין מיסיסיפי, איז הינגעריכטעט גע-
ווארן דעם 8טן מאי, 1951.

„זיי האבן מיך פארברענט,
ווייל שווארץ איז מיין הויט.
מיך פארשלאסן צווישן מוימע קברים-ווענט,
עס שפאנט צווישן צעלן דער מויט.
ס'איז די גערעכטיקייט פארלענדט,
זיי נעמען פון מיינע קינדער דאס ברויט.
זיי האבן לינקאלן פארשוועכט,
די נעגער ווידער פארקנעכט“.

טרויערט הארלעס נאך דיין מויט,
זיי זיינען מטהר דיך אין טרערן.
מיסיסיפּיס ערד פון בלוט רויט,
די ביימער פארפוילטע ווערן.
עס וואקסן קיין ווייצן פאר ברויט,
עס טונקלען און פינצטערן די שטערן.
כמארעס די זון פארציען,
טויטרערן אויף גרינע בלעטער תליהן.

דער אומקום-שטול מיט זודיק בלוט באדעקט,
טראפנס בלוט גליווערן אויף די זייטן.
א שטיק רוי פלייש דא שטעקט,
אויף איר ברעג בלוט טראפנס רייטן.
פארסמאליעמע הויט זיך אלץ באוועגט,
דער יאמער-געשריי קלינגט נאך אלץ פון ווייטן.

1951

דער פאסטאָר מען.

פונם ציקל,
שעס זיך אַמעריקע

עקט זיך די זון אויפן הימל-זוים,
אויף ווייץ-פעלדער זי וואַרפט אירע שטרעלן.
הערט זיך פון פייגל דאָס פישמשען קוים,
טוי-טראַפנס אויף די זאַנגען פאלן.

די הייזלעך אין נאַרפאלק פון שלאָף זיך וועקן,
די נעגער, אויסגעפוצמע מען זעט.
די זאַנגען, זייערע קערנדלעך מיט גאַלד באַדעקן,
זונטיק, מען גייט צום הויז פון געבעט.

אויפן קאפעל דער פאסטאָר שטייט,
צו די נעגער ער טוט רעדן.
קלינגען הילכיק זיינע פרידלעכע רייד,
עס שיינען די אויגן ביי יעדן.

„ווייסע, שוואַרצע, זאַלן זיין זיך ברידער,
נעגלידערט האַנט אין האַנט.
צוזאַמען זינגען שלום לידער,
אין פרידן, לעבן באַנאַנד.“

גייט דער פאסטאָר צווישן גראַזן פון מאַי,
פון זיין נעגער-פאלק ער טוט טראַכטן.
ווען וועלן זיינע ברידער שוין ווערן פריי,
מען זאל אויפהערן שוואַרצע פאַראַכטן.

עס טוט איבער נעגער זיך הויבן די שווערד,
מען צילט אַ פּייל אין זיין האַרצן.
ווי דאָס זאַמד אויף דער ערד,
הפקר דאָס לעבן פון שוואַרצן.

פלוצים צוויי קלעניקעס בינדן זיינע הענט,
איבערגעריסן ווערן זיינע געדאנקען.
שמופן אים אריין צווישן אויטא-ווענט,
שלאגן אים מיט אייזערנע שמאנגען.

נעמען אים מיט געוואלד צו די זאמדן,
זיינע הענט און פיס זיי צעבינדן.
מיט נאפט זיי באגיסן זיינע קליידער-ראנדן,
דעם פאסטאר זיי אונטערצינדן.

ברענט דזשאזעף מען ווי א פאקל,
קריכן אויף זיין פלייש די פלאמען.
ער טוט קיין געשריי, קיין וואקל,
ברענען זיינע קליידער מיטן גוף צוזאמען.

* * *

דער פאסטאר ליגט אין שפיטאל,
פרימארגן, הערן זיך די פייגל קלאנגען.
„ברידערשאפט“, שעפטשען זיינע ליפן אין א שוואכן קול,
דער נעגער-קרבן איז אויסגעגאנגען.
1951

נ ק מ ה

סח, ווארשע, חודש ניסן...
אנשמאט וויין צו גיסן,
האבן ביקסן זיך צעקנאלט
אויפן העקער פונעם וואלד,
אויפן קוילער, אויפן שעכטער,
אויפן ברוינעם „רייכס-וועכטער“.
— אויף מויט, אויף לעבן —
זיך נישט אונטערגעבן!

* * *

עס הילכן פון ווייט און פון נאענט די שאסן;
שטיקנדיקער רויך ציט זיך אין קנוילן —
די נאצים מיט האגל פון פייער באגאסן,
אין צימער, אין פחד פאר יידישע קוילן.

עס לויפן די דייטשן אין בחלה,
ברענען זייערע גופים — טמא.
יעדער צינד-פלאש באגלייט מיט קללה
דונערט דער רוף פון נקמה.

דער רוף פון נקמה ווערט נצחון!
די „בראָווע“ עס. עס.,
וואָס האָבן יידישע קינדער דערשמאַכט,
זיינען איצט ביי די ווענט געקראַכט.
פון בוידעמס און דעכער,
פון גריבער און לעכער,
פון בונקערס און שמאַקן —
קעמפן בחור, מיידל און זקן.

פלאַמט און פלאַקערט די שלאַכט,
ליכטיקט און העלט די נאַכט
פון די פלאַמען,
וואָס גיסן זיך צוזאַמען
אין איין העליש פייער,
ווי אַ סטויג היי אין שייער.

דאָ, פונעם טויער
פאַרן אין לוייער,
נאַצישע טאַנקן, האַרמאַטן—
זיי באַגעגנט אַ רעגן גראַנאַטן.
די הימלען צינדן זיך אין פלאַמען;
ברענען טאַנקן מיט נאַציש צוזאַמען.
ווערן טמא די ברוקן,
פון דייטשישע פּגרים.
אויף יעדער גאַס,
נאַצי-קברים.

נקמה!

פאַר יידישע קינדער,
געפירט צום טויט,
ווי שאַף און רינדער.

נקמה!

פאַר די דערשטיקטע אין וואַגאַנעס,
פאַר די צעשניטענע אונטער די רעדער פון „שוואַרצע
וואַראַנעס“*.

פסח ביינאַכט,
אין פייער פון שלאַכט,

* שוואַרצע עס. עס. אויטאָמאָבילן, וועלכע
פלעגן אינמיטן טאָג אַריינפאַרן אין געטאָ, אַרי-
בער צו פאַרן און הרגענען די יידישע פאַרביי-
גייער.

באוויזט זיך ר' מיזליש דער רב —
 זיין פארמעט פנים
 פלאמט מיט נקמה-רוף;
 זיינע אויגן מילד-בלויע,
 די האַר פון באַרד גרויע,
 באַוועגן זיך אין ברכה צו די יונגע לעבנס,
 וואָס צום טויט זיך אַוועקגעגעבן.
 נישט שטאַרבן ווי לעמער ביי דער שחיטה!
 די דייטשישע באַפעלן האָבן מער קיין שליטה.
 און עס בענטשט זיי ר' מיזליש,
 ניט זיי מצה אַ כוונה,
 און טיילט מיט זיי די אחריות.
 זייערע קעפּער גלעט,
 צו זיי ער רעדט
 מיט ליפּן געפליסמער:
 „קיין קויל זאַל ניט פליען אָן אומזיסטע!“

* * *

דער ערשטער זיג...
 פאַרוועבט אין דער נאַכט,
 די געטאָ וואַכט
 צו נייער שלאַכט.
 און ביי דער געטאָ וואַנט
 אַ יידישע וואַך שטייט —
 צום קאַמף ווייטער גרייט.
 אויף טויט, אויף לעבן —
 זיך ניט אונטערגעבן!

אַפּריל, 1952

א טאג אין געטא

י א שווארצער דונער
האָבן זיך איבער חורבות,
א טראַג געטאָן די ברוינע,
קיינעם ניט צו שוינען.
מיט שמעקן און מיט רוט,
מיט ווילדער גיריקייט נאָך בלוט,
געשלעפט פון בעט די קינדער
ווי רינדער,
צו דער שחיטה.
עס האָט רחמנות ניט קיין שליטה.
ביי די שעכטער
העלפט קיין בעמן.
מיט ווילדן געלעכטער
זיי כאַפן קינדער אויף באַיאַנעמן.
ברענגען בערד פון אלטע זקנים,
צום הימל גייען די געוויינען.
ברוינער דורשט ווערט גרעסער,
„טראַפנס טריפן פונעם מעסער“.
באַפלעקט פון מאַרד און שאַנד
די געטאָ וואַנט —
ש ו ם
דערציילט פון אומקום,
פון פנימער צעהאַקטע,
פון וואַגאַנעס געפאַקטע,
מיט קינדער און פרויען.
האַט דער טאָג דער שיינער,
געענדיקט זיך אין גרויען.
וויינט יעדער שטיין און זאַמד
פון בלוט און שאַנד.

* * *

בלוט פון אונזער שטיין
לאַמיר הערן דיין געוויין!
מרץ, 1952

ק ב ר י ם

טילער, שטילער, מצבות שטארצן,
קברים שטומען אין שווארצן.
פארוואקסן אין ווילדע גראָזן,
דער בית-עולם זומפּט.
אַ קויל געלעכערטער בוים פארלאָזן
שטומט.

אַן עדות פון די גרוילן,
אַ שווייגנדיקער בוים פארהוילן,
דורכגעזיפּט פון קוילן.
דאָ האָבן דיימשן כלום פארגאַסן,
קינדער געשאָסן.
אויבן שוואַרצט דער הימל,
אין די קברים —
קדושים אין אייביקן דרימל.

* * *

פארוואַס שיינסטו זון און העלסטו ? !
אויף דעם אַרט
וואו דער מאַרד
איז דער סדר פון טאָג.
קברים די פעלדער זייען,
מצבות גרוילן און שטייען.
טויט.

די ערד גרוילט.
ווער וויינט אַזוי ?
דאָס קבר פעלד
באַטרערט מיט טוי.
אַ טויטע וועלט
פון קינדער איינגעקנוילט.

שטילער, שטילער, קברים גרוילן,
קדושים קנוילן,
דעם נאַצים רויב.
זיי ליגן אין די קברים,
פארוואַנדלט אין שטויב.

פ א ר ג ע ס ט נ י ט

ויף די פעלדער פון מאידאנעק זאנגען בליען,
 פינגל מיט געזאנגען פליען.
 נאָר אונטער דער ערד,
 ביינער.
 געבליבן איז קיינער.
 געברענט,
 געהאָנגען,
 געשאָסן.
 אומשולדיק בלומ פארגאָסן.

איר ביינער און אַש פון מאידאנעק אין טאָל,
 לאַזט הערן אייער קול!
 אייער שוואַרץ געזיכט זאָל שוועבן אויף דער ערד,
 און ווייזט וואָס געטאָן האָט די נאַצישע שווערד.
 פירט צו די געלעכערטע ביימער אין וואַלד,
 איר ביינער און אַש, ווייזט אייער געשמאַלט.
 פון די פינצטערע קברים אַרויס,
 באַווייזט, ווי דער אומגליק איז גרויס.
 פירט אונטער די געטאָ שטיינער,
 פאַרמישט מיט אַש און ביינער.
 פירט צו די קברים פון פאַרברענטע סקעלעטן,
 קנאַקן די ביינער אויף וועמען מיר טרעטן.

דערמאָנט —

עס וויגט זיך די פעמליע איבער קרבנות.
 שניידט די העלדזער און קיין רחמנות.
 קרייעט מיט אַנאָג פון טויט דער האָן,
 טויט איז די לופט אונטער נאַצישער פאַן.
 שוועבט דער מלאך המות אין דער לופט,
 קיינער שרייט,
 קיינער רופט.

איר לעבעדיק באגראבענע,
אין גאז-קאמערן דערשטיקטע,
קרעמאטאריע פארברענטע,
איר פרויען געשענדטע:
לאזט הערן אייער קול,
פון די קברים,
אין בארג,
וואלד,
אין טאל.
אין שווארצע תכריכים געהילט,
נישט שטילט!
מיר, דאָס אַש פון די אויוונס צו אייך שרייען :
די בלוטיקע הענקער ניט באַפרייען!
„וואָס געווען איז געווען“
טאָר ניט געשען!
פאַרגעסט ניט!
פאַרגיט ניט!

1951

ג ע ד נ ק

ם שוועבן נאך וואלקנס פון אש און פון רויד,
 איבער די הימל רוימען.
 יאמערן נאך קינדערישע געוויינען אין דער הויך,
 עס שטארצן ווי עדות די קרעמאטאָריע קוימענס.
 שטייען חורבות באדעקטע מיט בלומ,
 עס וואלגערן זיך מענטשן-ביינער.
 דער מלאך המות אויף די קברים נאך רומ,
 צעשמעטערטע שאַרבנס אונטער שטיינער.
 צעשפרייט ווי זריעה אויף פעלדער,
 עס שמומען די קברים
 צופוסנס די ביימער אין וועלדער.
 און די גראָזן;
 פאַרוועלקטע,
 פאַרלאָזן,
 נאך פייער און פלאַם.
 און מען מאַכט שוין שלום מיטן קוילער פון לאַם.
 מען פאַרווישט די בלוטיקע פלעקן פון דער ערד.
 און מען פאַרזילבערט דעם אכזרם שווערד.
 וואו זייט איר סקעלעטן מיט הויט געלער?
 וואו זייט איר פאַרפייניקטע אין געשטאַפּט קעלער?
 קרבנות פון אומקום
 וואו זייט איר?
 קומט אַרויס פון די
 קברים,
 גריבער,
 און לעכער.
 לאַזט הערן אייער קול אַלץ העכער.
 דערציילט — פון די אויוונס,
 דערציילט — פון די ביינער הויפנס,
 דערציילט — וועגן בלוטיקן אומקום פון ייד,
 געטריבן צום טויט מיט ליד.

איצט — די פארפירער פון די יידן,
צוזאמען שמידן
א שלום מיטן רוצח.
מיט א שמייכעלע ווייך,
פארהאנדלען דאס אש און גלידער,
פון שוועסטער און ברידער,
וואו ביסטו עמוס זאלסט שטרעפן מיט דייע לידער?

* * *

צום האנדלען מיט ביינער פון אייגענע יידן,
צום מאכן מיטן תליון פרידן:
ניין!
דאס קול פון יידישן פאלק דונערט שאליק:
זכר את אשר עשה לך עמלק!

פֿעברואַר, 1952

עם בלוטיקט קארייע

וויף דיינע פעלדער וואו געוואקסן זיינען זאנגען,
 ליגן לעבנס אויסגעגאנגען.
 פליען טויטנדיקע קוילן,
 אין פייער קנוילן.
 ס'איז זייער לעבן פארביי געגאנגען,
 אנדערע מיטן טויט זיך ראנגלען.
 ברענט און פלאקערט די שלאכט,
 פון טאג ווערט נאכט.
 שלאכטלער טויטע פאלן,
 עם שטראמען פייער וואלן.

* * *

א, ערד, —

עפן אויף דיינע אויגן,
 דו פון יונגע לעבנס בלוט אדורכגעזויגן.
 די מלחמה צינדער זאלסט צעשמערן,
 דער רויך פון הימל זאל פארשוואונדן ווערן.
 ביקסן און שווערדן פארניכט,
 צעשמער פארניכטערס געזיכט.
 דיינע פעלדער מיט זאנגען זאלן בליען,
 נישט קראען זאלן ארומפליען.
 דאס גראז ניט רויט באפלקט,
 דאס גראז מיט גרינס באדעקט.

א, ערד, —

איינגעהילט אין שלום זאלסטו ווערן,
 די מלחמה-צינדער זאלסטו צעשמערן.

1951

די פארטיזאנערין פון קארייע

יין לעבן האַסטו פאַרלוירן אויף קאַרייער פעלדער,
צום טויט ביסטו געגאַנגען מיט מוט.

געפאַלן ביסטו אין פאַרטיזאַנער וועלדער,
דער שניי רויט, באַשפּריצט מיט דיין בלוט.

דיין פאַטער-לאַנד קאַרייע האַסטו פאַרטיידיקט,
געשלאָגן דעם שונא מיט ביקס אין האַנט.
געקעמפט האַסטו מיט זיג-ליד אויף די ליפן,
מיט דייע חברים באַנאַנד.

ערשט נעכטן האַסטו געזויט אויף די פעלדער,
געשניטן דעם ווייץ אויף צו האַבן כרויט.
היינט האַסטו דיין סערפּ אויף אַ ביקס פאַרביטן,
און שוין שטייסטו פאַרן טויט.

אויסגעביטן האַסט דיין היים אויף וואַלד,
אַליין געבליבן זיינען טאַטע-מאַמע.
מיט ברידער פאַרטיזאַנען,
אין קאַמף ביסטו אַוועק צוזאַמען.

איצט טריפט פון דיין האַרץ בלוט,
ראַז אונטער דיר דער שניי.
איבער דיר בויגן זיך דייע חברים
פאַרטיזאַנען צוויי.

עס טרינקען זיך אַן די פעלדער מיט בלוט,
מיט מענטשלעכע לעבנס פאַרזויט.
עס וואַקסט מער קיין קאַרן, קיין ווייץ, נאַר מיט מוט
דער קעמפער אויף דער וואַך שטייט.

פאַרשוואונדן זאַל ווערן דער פינצטערער היינט,
זינגען די פייגל פון מאַרגן דאַס ליד.
נקמה צו נעמען פון בלוטיקן פיינט,
עס דונערט אויף פעלדער דאַס קול פונעם זיג.

1951

צוויי מיליאן

יין, דו קארייע,
 מיט טרערן פיל אן דיין בעכער,
 לאז הערן דיינע קינות וואס העכער.
 פאדער און מאן —
 די לעבנס פון אומשולדיקע צוויי מיליאן.

פארהויבן ווי וועלף די מארדעם
 זיינען הארדעם
 אריין אין דיין לאנד.
 מיט א מלאך-המותדיקער האנט,
 פארהורבעט דייןע פעלדער,
 געלאזט קינדערישע ביינער אין וועלדער.
 זייערע הענט אין קארייאיש בלוט געטונקען,
 שמעט און דערפער אין חורבות דערטרונקען.

ליגט א קארייאישע מאמע טויט,
 גליווערט איר בלוט אויף פארטריקנטער הויט.
 אירע קינדער נאקעט, הויל,
 קושן איר אין מויל —
 אפשר וועט די מאמע זיך אויפכאפן פון דער קויל.

א, דו קארייע,
 וויין
 אויף דעם אומשולדיקן געביין.
 אויף די מאסן קברים גריבער.
 אויף די חרובע שטיבער,
 אויף דעם בלוט באפלעקטן קארן.
 צארן,
 זיך צעצארן!
 פאדער און מאן —
 די אומשולדיקע לעבנס פון צוויי מיליאן.

פּעברואַר, 1952

דער מאמעס קורל.

אָבן זיך האַרמאַטן צעדונערט,
אין דער שטילער נאַכט.
ווי אַ שמייסנדיקער בליץ טראַגט זיך די קויל,
און זיך אין פלאמען צעקראכט.
צערייסט לעבנס אין שטומען גרויל,
אין בלוט און טויט צעפלאַמט די שלאַכט,
קערפערס, אייזן, צונויפגעקנוילט.

* * *

פאַרלאַרן, עלנט, אליין,
זיצט אַ סאַלדאַט אויף אַ שטיין.
די ביקס, ביי דער זייט,
דער טויט האַט אים פאַרמיידט,
אַן אייטערדיקע וואונד אפן,
טריפט בלוט טראַפן נאָך טראַפן.
ער האַט זיך אן זיין היים דערמאַנט.
ער זעט די מאמע,
מיט פאלדן אויפן שמערן.
די האַר גרוי ווערן,
די אויגן גלאַזיק אויסגעשטאַרצט.
איר פנים שוואַרץ.
„איז דאָס די מאמע פון פאַריאַרן?
אזוי שנעל אלט געוואָרן?
אַנגעטאַן אין שוואַרצן,
נאָך וועמען טרויערט זי אין האַרצן?“
עס ווערט זיין חלום צעריסן,
ס'האַט זיך דער שונא באוויזן.
און קוים די ביקס גענומען,
און די שווערד קרומען,
האַט אים אין האַרץ געטאַן אַ בריי,
געוואָרן איז נאַכט פון מאַרגן פריי.

אויפן פעלד א פרישער קבר וויינט.
שטייט א קרייץ פארשטיינט,
ווערט דער קרבן צעפוילט,
דער סטעפ גרוילט.

* * *

רוישיקע גאסן, מענטשן שטראמען,
הייזער, 'קראמען.
ביים קליינעם הייזל אין דער זייט,
פון דער גאס געשיידט,
זיצט אן אלטע פרוי,
אין א שווארצן קלייד.
די האַר — שווארץ-גרוי.
טרערנדיקער טרויער אין די ווייכע אויגן,
קאָפּ — צו ערד געבויגן.
אויף דער טיר אויסגעקריצט:
„א העלדישער זון, זיין לאַנד באַשיצט.“

דער מאמעס אויגן פארמאכט.
גיסן אירע טרערן,
ווי קוילן אין דער שלאכט.
איר זון וועט זיך ניט אומקערן,
זי וועט מער ניט הערן זיין הילכיקן לאך.
יאַמערט דער מאמעס קול:
„נישט העלדן — טאוול פון שמאַל,
גאר מיין איינציק טייער קינד,
וואָס ליגט דאָרט טויט אצינד.“

1951

עס טאָגט שוין

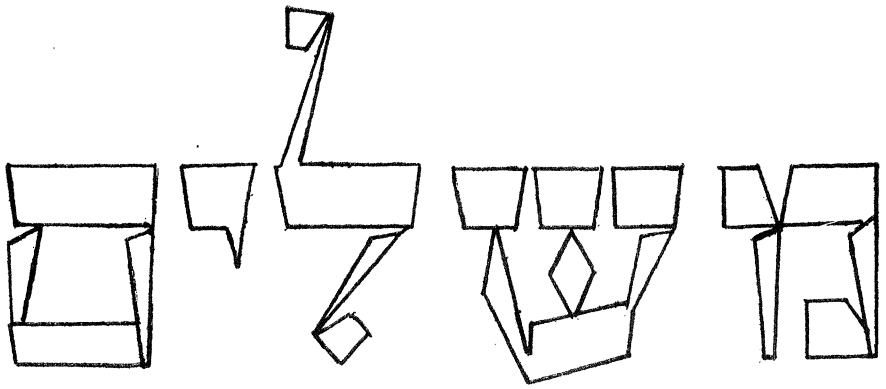
י נאָכט די שוואַרצע פאַרשווינדט שוין,
עס ליכטיקט און גרוי איז דער הימל.
די פינצטערע כמאַרע צערינט שוין,
עס וועקט זיך די זון פון איר דרימל.

עס וועקט זיך די זון הינטער כמאַרעס,
דערוואַרעמט די נאַקעטע פעלדער.
פאַרטרייבט די קעלט פון פאַרבאַרגענע שפאַרעס,
באַזוניקט די ביימער אין וועלדער.

עס שמייכלען און צערטלען אירע שטראַלן,
אַ וואַרעם ווינטל טוט בלאַזן.
צעשמעלצט דאָס אייז אין טייכן און קוואַלן,
צעגרינט די פאַרגעלטע גראַזן.

עס ליכטיקט די זון און טאָגט שוין,
די וואַלקנס זיי ווערן צערוּנען.
דעם נעפל זי פאַריאַגט שוין,
עס שמייכלט צעשטראַלט דער באַגינען.

1952

די הינט און די לבנה

ס האבן זיך די הינט פארזאמלט מיט דער כוונה,
צו פארטרייבן פון דעם הימל די לבנה.
„וואס הייסט?!“

האבן זיי געהאווקעט אין איין קול.
„זי איז דאך אונדזער שונא פון אמאל.
און נאך ביז היינט,
אונדזער ערגסטער פיינט.“

וויפל מיר האבן זיך געפרואווט אויף איר פארקלייבן,
איר פון הימל ניט געקענט פארטרייבן.
היינט, ווען אפילו מיר דארפן זיך צום הימל ארויפקריגן,
מוזן מיר די לבנה פאר אלע מאל באזיגן.“
און דער גערמאנישער הונט, דער שפירער,
איז געווארן זייער פירער.

איין נאכט האבן אלע הינט צוזאמען זיך גענומען,
און ווען די לבנה איז ארויסגעשוואומען,
האבן אלע אויפגעהויבן א געביל, א געשריי,
די לבנה זאל זיך דערשרעקן פאר זיי.
ווען עס האט א וואלקן די לבנה פארדעקט,
האט זיך אין די הינט א פרייד דערוועקט.
אזא זאך! פארטריבן די לבנה פונעם הימל,
זי פארשלעפערט אין א דרימל.

און ווען זיי האבן זיך פאר פרייד געקאממעט אויפן רוקן,
איז די לבנה ארויס א פולע, א רונדע, א מחיה צו קוקן.
די הינט איז פינצטער געווארן אין די אויגן,
זייער בילן שוט צו גארניט טויגן.
האבן זיי זיך באהאלטן אין נארעס און גריבער,
אפגעלעגן אין טרויער ביז די נאכט איז אריבער.

* * *

קיינמאל וועט זיך זיי ניט איינגעבן די כוונה,
צו פארטרייבן פונעם הימל די לבנה.

די פרייהיים שעץ

ליט א פויגל מיט זיין פליגל-פריינט:
 „ווייסט וואס איך האב געזען היינט?
 א נעסט פון גאלד.
 כ'האב אהין געוואלט —
 אריין.

נאך די זונען שיין,
 האט מיך פארהאלטן.
 אין א טאג א קאלטן,
 איז א מחיה דארט זיך צו פארקלייבן.
 ניטא קיין ווינט וואס זאל דיך טרייבן.
 קיין אדלערס זאלן דינע אייער רויבן,
 כאמת א גן-עדן, זאלסט מיר גלויבן.
 און ווי מיר שיינט,
 וועל איך זיך דארט אריינקלויבן —
 נאך היינט“.

„איי חבר מיינער,
 דיין פרייהיים, שעץ.
 ס'איז פאר דיר א נעץ
 פארשפרייט אין שטייגל.
 בוי א נעסט אליין דיר,
 אויף א ביימער צווייגל“.
 ער איז אריינגעפלויגן צווישן ביימער צווייגן,
 און געלאזט זיין חבר אין שמיל שווייגן.

* * *

שמעלט זיך דער פויגל אויפן צווייגל,
 באטראכטן דאס שטייגל.
 פון אויבן א דעכל מיט דריי גרויסע קנעפ,
 אינעווייניק צוויי טרעפ.
 און א פינגערהוט וואסער קלארן.
 דער פויגל צום שטייגל — אן אפמער גאסט געווארן.

און פון דערווייטן,
 ארומגעקרייזט די זייטן.
 אריין אין שטייגל האט זיך אים געגלוסט.
 אלץ שטארקער איז אין אים דער לוסט.
 אַנגענומען זיך מיט מוט.
 „נאַר אויף איין מינוט“.
 איז אריין אין שטייגל מיט אַ צימער
 נישט באַוויזן צו טאָן אַ צווימער,
 האט זיך דאָס טירל פאַרקלאַפּט,
 און דער פויגל האט זיך געכאַפּט
 ער איז פאַרשלאָסן.
 האט ער זיך מיט צאַרן אַנגעגאַסן,
 געוואַלט פאַכען מיט די פליגל זיינע,
 נאָר די ווענט פון שטייגל זיינען צו קליינע
 פאַר זיינעט וועגן,
 די פליגל צו באַוועגן.

* * *

זיין פליגל-פריינט געטרייער,
 איז לעבן אים געזעסן אַ פרייער,
 אויפן צווייגל.
 גערעדט צום פויגל אין שטייגל:
 „איי, חבר מיינער,
 אזא טאָג אַ פיינער,
 און דו זיצסט אין שטייג פאַרזעצט.
 האסט דיין פרייהייט גרינג געשעצט.
 ווען וואַלסט דיין שנאַבל ניט געשמעקט אומעטום,
 וואַלסטו ניט געזעסן עלנט און שטום.
 צוליב אַ שטייגל אַ גאַלד קלאַרן,
 ביסט אַ געפאַנגענער געוואָרן“.

מאָר, 1952

די באַן און די הינט

ס שטייט אין שטאָט אַ באַן און רוט זיך אָפּ,
 סאָפּעט ווי אַ פּערד נאָך אַ גאַלאַפּ.
 פון קוימען זעצן וואַלקנס רויך,
 פאַרשוואַרצן דעם בלויען הימל אין דער הויך.
 און די וואַגאַנען הינטן אומרואיק שטייען,
 די גרויסע רעדער ווילן זיך שוין דרייען.
 דער לאַקאַמאַטיוו פון היץ צעגליט,
 באַקומט דאָס שנירל רעלסן וואָס ציט אַוועק און ציט.
 ווי אַ בליציקער פּערד אויף באַפּליגלטע פּיס,
 וואַרט די באַן, ווי די סטאַנציע וואַלט געווען איר מיאָוס.
 דער קאַנדוקטאָר הייבט אויף די האַנט און שרייט,
 די באַן גיט זיך אַ צעפּיף און לאַזט זיך אין דער ווייט.

* * *

שטייען צוויי הינט אויף די רעלסן אין דער זייט,
 און קוקן ווי די באַן קומט אָן פון דער זוייט.
 ווי אַ ריז פון שטאַל וואָס טראַגט זיך אויף זיין וועג,
 צו איר שנעלקייט איז ניטאָ קיין ברעג.
 די הינט מיט רציחה אויף דער באַן קוקן,
 זייערע ציין — אָן אַנגעשאַרפטע זעג. צום צוקן.
 האַבן פּעסט באַשלאַסן:
 זיי וועלן די באַן בשום אופן ניט דורכלאָזן.
 די האַר געשמעלט קאַפּויר אין דער הויך,
 האַבן זיי דערוואַרט די באַן מיט וואַלקנס רויך,
 וואָס האַט פאַרסאַזשעט הינטער זיך דעם וועג,
 אויף וועלכן זי האַט אַליין זיך פּריער געטראַגן אין געיעג.
 ווען די באַן האַט זיך פאַרבייגעטראַגן די הינטס אַרט,
 זיינען זיי מיט אַ געהוקערדיי אַרויס פון דאָרט,
 און אַנגעהויבן דער באַן נאַכיאַגן.
 פאַרשוויצטע, ווי נאָר שנעל די פּיס האַבן זיי געטראַגן.

איינעם האט באגאסן א שווייס, א קאלטן,
 האט ער אויפגעהערט צו יאגן און זיך אין גראָז באַהאַלטן.
 דער צווייטער האט זיין שבועה ניט פאַרגעסן,
 מיט אַרויסגעזעצטע אויגן אין דער באַן זיך איינגעגעסן:
 „ווען איך וואַלט איר געכאַפט וואַלט איך איר צעביסן“.
 און מיט מער נאָך מוט ווייטער זיך געריסן,
 ביז די באַן האַט אַ פּיף געגעבן אַ לאַנגן, אַ צעשאַלטן,
 וואָס האַט שיעור די הינט די קעפּ צעשפּאַלטן.
 דער הונט האַט אַ האַלב-טויטער זיך אַפּגעשטעלט
 פאַרהאַלטן.
 סאַפענדיק האָבן אויפּגעהויבן און זיך אַראָפּגעלאָזן זיינע ריפּן,
 און בלוט פאַרמישט מיט שוים האַט זיך געגאַסן פון די ליפּן.
 זיין הוק הייזעריק צעריפעט,
 ליגט צונויפּגעקאַרטשעט קוים וואָס ער זשיפעט.
 די באַן האַט ווייטער זיך געטראָגן אין דער צייט,
 און מיט אַ צעהילכטן פּיף פאַרשוואונדן אין דער ווייט.

* * *

און נאָך אפילו היינט,
 זיינען די הינט דער באַן אַ פּיינט.
 און וויפל זיי וועלן איר פּרוואון פון די רעלסן פאַרטרייבן,
 וועט די באַן זיך ווייטער פאַרן,
 און די הינט וועלן מיטן האַווקען בלייבן.

1952

דאָס אייזל און דאָס פערד

אַס פערד און דאָס אייזל, שכנים צוויי,
שטייען מיט אויערן פאַרלייגטע.
די וועלט פון אַרום פאַרמאַכט איז צו זיי,
צו דער קאַרעמע די העלדזער פאַרנייגטע.

עס פראַלט אויף די מיר און דער קוטשער אליין,
נעמט דעם אייזל אַוועק אים צופירן.
דער אייזל שטייט, כאַטש גיי ריר אַ שטיין,
ער וויל אויף קיין טראַט זיך נישט רירן.

הויבט דער קוטשער אויף אים די רומ,
און שמייסט אים — רוחות און ווינטן.
קאַכט אויף זיך אין אייזל דאָס בלומ,
גיט דעם קוטשער אַ קאַפע פון הינטן.

אַנטלויפט דער קוטשער און לאַזט איבער די רומ,
לאַזט אַפן צעפראַלט די מירן.
דאָס פערד הייבט אַן רעדן, נעמט אַן זיך מיט מומ:
„לאַז פון קוטשער זיך פירן.“

„מיך שמייסט מען קיינמאַל, זעלטן אַמאַל,
און דו קריגסט די פאַרציע טאַג-טעגלעך.
פאַלג אים, ווען ער הויבט אויף זיין קול,
איז דאָס ביי דיר תמיד אוממעגלעך?!“

„דו פערדישער קאַפּ, דו גראַבער“,
זאַגט דאָס אייזל מיט אַ קול פון אַ מידן.
„מיט דעם וואָס מען גיט דיר שטרוי מיט האַבער,
ביסטו פון אַליץ שוין צופרידן?“

„איך גיי ניט און פאלג ניט ווען יענער באפעלמ,
איך לאז ביי דער נאז זיך ניט פירן.
ער וועט מיך אויסנוצן, פארקויפן פאר געלט,
פארמאכן פאר מיר זיינע מירן.

„דו פערד, שמייסט שטום און שטיל,
פאר מיר איז דער טאג גאנץ לויטער.
א שטארקערן ברויך און אויסגעצויגן אויפן דיל,
ליגט דער קוטשער צעלייגט א טויטער.

„די רוט פארווארפן, דעם קוטשער צעבריקען,
זיין מויל אויף אייביק פארשטומען“.
עס פארענדיקט דער אייזל מיט א שטיל מארוקען,
„דער טאג, ער וועט קומען, ער וועט קומען“.

1952

כ פ ר ו ת

ין דער גרויסער הינער שטייג,
זיצן הינער איינגעקארטשעט.
דער האַן מיטן רויטן קאַם,
שטייט פון אויבנאַן און וואַרטשעט;

„אויף אונדז קומען גרויסע צרות,
אויף אונדז טראַגן זיך נייע גזירות.
מיט אונדז וועט מען שלאַגן כפרות,
פאַר דעם מענטשנס עכירות.

„וואָס קומט דאָס אונדז הינער, הענער,
מיר פון זינד זיינען לויטער.“
ער פאַטשט מיט זיינע פליגל,
זיין קאַם ווערט נאָך רויטער.

און עס ווערט אַ גרויס געפילדער,
אַ קוואַקעריי אין שטייג.
דער האַן ווערט נאָך ווילדער,
און ער גיט אַ קריי: „שווייגט!“

די הינער ווערן שטילער, שטילער,
ווי זיי וואַלטן איינגעשלאַפן.
זייערע קליינע אייגעלעך,
מיט טרערן ווערן פאַרלאַפן.

טרעט אַרויס אַ קוואַקע הון,
מיט אַ טרערנדיקן קול:
„כ'האַב ערשט אויסגעפיקט אַ זון,
אויף אים וואַרט דער שאַרפער שטאַל“.

„איך בין אַ הינדעלע פון אייעלע אַרויס,
אַזוי פיצעלע און קליין.
איידער איך וועל ווערן גרויס,
וועל איך צו דער שחיטה גיין“.

„וואָס אַרמט אייך דאָס כפרות שלאָגן.
אַבי מען גיט אייך פּראָסע אַביסל;
האַט איר זיך גיט וואָס צו קלאָגן“
קוקערקעט אַ האַז פון קערנער-שימל.

עס באַפאַלן אים די הינער,
דזשאַבען איין זיך אין זיין קאַס:
„אַ האַז זאָל פון פּאַלק זיין פרעמד?
איז ער פון אונדזער שטאַם?“

„קומט, איר הינער, הענער“,
קרייעט אַוים דער קאַפּהאַן.
ער פאַטשט מיט זיינע פליגל,
און שמעלט זיך אויבן אָן.

„איר הינער-פּאַלק,
אויפן טויט מיר וואַרטן איצט.
קומט דער שוהט מיט זיין חלף,
מיט די שנאַבלען זיך באַשיצט.“

„האַלטן לאַמיר זיך צוואַמען,
צווישן זיך גיט קריגן.
קיינער קען אונדז דעמאַלט צאַמען,
קיינער וועט אונדז גיט באַזיגן“.

* * *

נאָר מען שלאָגט נאָך אַלין כפרות,
מיט די הינער יעדן יאָר.
ווען וועלן אויפהערן די צרות?
ווען וועט דער הינער-חלום ווערן וואַר?

1951

ג א ו ה

ער זשאבע גרינער אין דער בלאַטע,
איז דאָס לעבן געוואָרן נודנעוואַטע.
„דאָס זעלבע זאָמד, דער זעלבער 'ברעג',
האַט זי הייזעריק געריפעט ווי אַ זעג.
ס'האַט די זשאַבע אַוועקגעלייגט אַ דרשה
פון ניין מאָס רייד:

„די וועלט איז דאָך לאַנג און ברייט.
ס'זאַל ביי קיינעם ניט זיין קשה
איך זאַל פאַרלוירן גיין,
חלילה, ניין.

איר זאַלט אין דעם פאַרגעסן.
די זשאַבעס זיינען גלייך געזעסן,
ווי אַ זעלנער-ראַטע.
און זיך צוגעהערט מיט מויל און אויער.
„איך קען דאָס לאַנד, ווי אַט די בלאַטע,
זאַל די ערד זיך שטעלן קאַפּויר.
איך מוז די וועלט דורכשפּאַצירן.“
זי גיט זיך אַ צעבלאַז
און שפּרינגט אַריין אין גרינעם גראַז.

* * *

די זשאַבע שפּרינגט און קוואַקעט הויך :
און זי גלעט זיך אינעם בויך.
„איך וועל ווערן באַרימט, באַוואַוסט“,
צו גרויסקייט וואַקסט אין איר דער לוסט.
אַזוי פאַרזונקען אין די פּלענער,
הערט זי שנאַרצען אַ העלפּאַנט.

די זשאבע האָט זיך ניט דערשראָקן;
„ס'איז אַ שאַנד!
איך מיט אַזויפיל פאַרשמאַנד,
אַזוי פיין און עלעגאַנט,
זאָל זיך דערשרעקן פאַר אַ העלפאַנט?
איך וועל זיך אויפבלאָזן אַזוי גרויס,
וועל דעם חוצפהניק געבן אַ שטויס,
אַז ער וועט זיך איבערקערן.“
די זשאַבע מוט קיין סך ניט קלערן,
הייבט זיך אָן צו בלאָזן,
און ווערט גרין ווי די גראַזן.
העכער, ברייטער אַ בלאָזן —
זי בלאָזט זיך נאָך מער אָן.
מיט גאווה און מיט צאָרן,
ביז זי איז צעפלאַצט געוואָרן.

וועקט אייך אויף.

ומט דער פרימאָרגן,
מיט זון שטרעלן לויטער.
עס שפּרינגט אויף דער האַץ,
און זיין קאַס ווערט אים רויטער.

דעם שנאַבל כרייט צעעפנט,
קרייעט ער און קרייעט.
די פליגל צעשפּרייטע,
אין דעם ווינט צעווייעט.

„דער מאָרגן נישט געקומען,
וועקסטו אונדז שוין אויף?“
שרייען קוואַקעס הינער,
פון נעסט צו אים אַרויף.

„איר פעפּער איר פּוילע“,
צעבייזערט זיך דער האַץ.
„וועקט זיך אויף, ווערט שוין וואַכע,
דער פרימאָרגן קומט שוין אָן.

„צעוועקט אייך, גייט אַנטקעגן,
דעם ליכטיקן פרימאָרגן.
וואָס גייט אויף אַלע וועגן
אַן ליידן און אָן זאָרגן.

„אויף די פליגל פון די טויבן,
וועט ער קומען דאָ צופליען.
די רויטע זון, זיין שטורקאַץ פאַרהויבן,
און דער מאַג וועט זיך צעבליען.

„וועקט אייך אויף איר הינער קוואַקעס,
קוקעריקעט הויך דער האַץ.
וועקט אייך און צעוועקט אייך,
דער פרימאָרגן קומט שוין אָן.“

ד ע ר ש מ ו ר ע ם

רייט זיך דער שמורעם די ערד צו באפאלן,
 פארהילכן די נאכט מיט דונער און קנאלן.
 אלץ אויפן וועג צעברעכן, צעשמערן,
 די תבואה אין פעלד צעבלאזן, צעקערן.
 די גראזן, די בלומען, פארוויאנען, פארגעלן,
 די ליכטיקע זון מיט כמארעם פארשמעלן.
 די גערטנער און פעלדער מיט בלאַטעס פארמיאוסן,
 די שטעט און די דערפער פארפלייצן, פארגיסן.
 די ביימער אין וועלדער מיט זומפן פארזינקען,
 די ערד די גאנצע אין ימים פארטרינקען.
 און זיין וועט די ערד פאר ווינטן צו בלאזן,
 א וועלט א צעשמערטע, פארוויסט און פארלאזן.

ב

מראַגט זיך דער שמורעם איבער סטעפעס און פליינען,
 צו פארשוואַרצן די גאלדענע זון וואָס טוט שיינען.
 ער ברענגט מיט זיך פייער, ער ברענגט מיט זיך פלאַמען,
 צום רייסן די ביימער באַנאַנד מיט די שטאַמען.
 ער יאָגט זיך און מראַגט זיך — אַ וויכער געשווינדט,
 ברענגט מיט זיך מיט דעם רעגן און ווינט.
 די כמארעס, די וואַלקנס, דעם דונער, די קעלט,
 אלערליי רוחות צום צעשמערן די וועלט.
 דעם שמייסיקן בייטשיקן שאַרפן בליץ,
 און דער שוואַרצער מלאַך המות שטייט אין דער שפיץ.

דער שטורעם מעכטיק איז אויף דער ערד,
 ער כוואליעט די ימים און קערט זיי און קערט.
 דער בייטשיקער בלייז דעם הימל צעשערט,
 דער דונער הילכיק פארהורבעט, צעשמערט.
 עס שמייסט דער ווינט, פייערדיקע שמיץ,
 יעדער פאס פייער, אין הימל א קריץ.
 דער רעגן שטראַמט, גיסט זיך און פאלט,
 ער טוט זיך צעפליסן, פלייצט און קוואלט.
 די כמארעס און וואַלקנס פארדעקן דעם הימל,
 די זון איז געוואָרן פארפאלן אין דרימל.
 עס ברענען די וועלדער אין פייער און פלאַמען,
 די ערד איז פארפלייצט און פארטרונקען אין ימען.
 דער שטורעם האָט זיך צו זיין הייל אומגעקערט,
 געבליבן אַ וועלט איז, פארוויסט און צעשמערט.
 און ס'האָט אַ שניידניקער פראַסט, אַ קעלט,
 אַרומגענומען און פארהילט די וועלט.
 אזועק איז דער שטורעם, אַ וויסמע געלאָזן,
 אַ חורבה, אַ מדבר פאַר ווינטן צו בלאָזן.

1951

די שלאנג און דער מאנגאז

'איז די שלאנג פארקנוילט אין גראָז,
לוערט אויפן מאנגאז :

„אט וועל איך האָבן אַ גומן רויב.
איך וועל ווערן שטילער פון אַ טויב,
מיט מוטער-שמים אים לויבן,
און דער שומה —

זיכער וועט ער גלויבן.
אים אַ לעק מאַן מיט מײן צונג,
וועט פון זיין לעבן ניט בלייבן קיין פונק“.

רופט די שלאנג מיט צארטן קול,
איר חניפה-געזאנג קאלערט זיך אין טאַל.
דער מאנגאז האָט זיך נענטער צוגערוקט,
ער האָט געוואוסט —

אירע אויגן האָבן אויף אים פאלש געקוקט.
און חניפה איז איר לוסט.

זאגט די שלאנג מיט ליבע-טאָן:
קום, וועל איך דיר אַ קוש טאָן“.
נאַר עס האָט דער מאנגאז פארשטאַנען,
אין איר קוש איז גיפט פאַראַנען.

אַפגעשפרונגען אין אַ זייט,
און באַלד געווען שוין זייער ווייט.
צונויפגערופן די מאנגאזן,
מיט זיי זיך צו דער שלאנג געלאָזן.
אויף דער שלאנג אַ שפרונג געגעבן,
באלד איז זי געלעגן אָן לעבן.

* * *

ליגט די שלאנג אין זאמד צעביסן,
אירע אברים צעריסן.

רעדט דער זיידע צו די מאנגאזן:
„לאַמיר די שלאנג מער נישט טויטן,
מיט איר די ערד נישט פאַרקויטן.
איר גיפט נאַר אויסשניידן,
פון איר בים ניט צו ליידין.

וועט זי זיין וואויל ווי אַ קינד,
צערטלעך ווי דער פּרילינג-ווינט.“

פוקסיק פוקס

וקסיק פוקס, דאָס פיקסל מיטן ווייסן עק,
 איז כיטרע, קלוג, אַ שרעק.
 דעם גרעסטן חכם וועט ער אַפנארן.
 אפילו דער לייב, דער האַר פון אלע האַרן,
 וועט אייך אַוועקגעבן דעם טאַטן מיט דער מאַמען,
 אַבי ניט זיין מיט פוקסיקן צוואַמען.
 דערפאַר גיט מען אים אַפּ כבוד און רעספעקט.
 אַז מען טרעפט פוקסיקן אין וועג,
 גיט מען אים מיט דרד-אַרץ אַ פרעג:
 „ר' פוקס, וואָס הערט זיך עפעס נייעס?“
 ענטפערט פוקסיק:
 „איך וויל אַ שטיקל האָזן פלייש, ס'חיות!“
 האָזן פלייש איז זיין שטענדיקער רויב.
 דאָס קעפל מיטן דרויב,
 באַהאַלט ער ביי זיך אין שייער,
 ווארום האָזן פלייש איז זייער טייער.
 ר' פוקסיק איז זייער אַלמ,
 גיין אויף יאָגד איז אים קאַלט.
 שוין אַ זקן געוואָרן,
 נישט ווי אין די יונגע יאָרן.

* * *

איינמאַל איז פוקסיק מיטן ווייסן עק,
 געגאַנגען זיך אין וועג.
 אַ ביסל האָזן פלייש האָט זיך אים געגלוסט,
 און זיין שייער איז לער, פוסט.
 שפּרינגט אַרויס אַ האַז פאַר זיינע אויגן,
 הויבט אָן לויפן פּייל אויס בויגן.
 מאַנצט און האַפקעט אויפן וועג,
 און פוקסיק לאַזט זיך אין געיעג.
 טראַגט זיך פוקסיק ווי אַ וויכער,
 נענטער, נענטער, גיכער, גיכער,

„ער איז שוין אין די נעגל מיינע!“
נאָר העזל שפּרינגט אַרויס פּון די לאַפּעס זיינע.
יאַגט שוין ווייטער ווי אַ ווינט,
און פּוקסיק נאָך אים געשווינדט.
דאָס געיעג דויערט לאַנג,
עס יאַגט דער פּאַנגער נאָך זיין פּאַנג.

* * *

פּון דעם וועג גאַרנישט ווייט,
אין אַ ווינקל אין דער זייט,
איז אַ גרוב צוגעגרייט.
מיט אַ פּאַסטקע און אַ קייט.
פאַר אַ פּוקס פּונקט די ברייט.
עס טוט דער האַז פּלאַנירן,
פּוקסיק פּוקסן אַהין פאַרפירן.
אין דעם גרוב אים פּאַנגען,
פאַרשפּאַרן צווישן שטייגן שטאַנגען.
פאַר כּעס טוט פּוקסיקן אין מוח קלאַפּן:
„איך וועל דעם האַז כאַפּן,
וועל איך אים צערייסן אויף שטיקער.
אַ חוצפּה צו אַנטלויפּן, און פּון מיר דער עיקר!“
נאָר פּוקסיק ווייסט נישט וואָס פאַר אים איז אַנגעגרייט,
אַ פּאַסטקע מיט אַ קייט
דער האַז גיט איבער דעם גרוב אַ שפּרונג,
און פּוקסיק, אַרויסגעלאָזט די צונג,
אַן קיין שום פאַרדאַכט,
פּאַלט אַריין,
טראַך!
אין דער פּאַסטקע וואָס איז אַנגעגרייט.
פּוקסיק פאַרמאַכט אין שטייג אויף אַ קייט.
פאַרשלאָסן איז פּוקסיק, ווי אין שטייג אַ קראַץ,
און קיין וועג אַרויס—
נישטאַ.

די זון און די וואַלקנס.

ס האָבן זיך וואַלקנס פאַרקליבן צוזאַמען.
 זיי האָבן געטראַכט,
 ווי די זון צו פאַרצאמען.
 אייביק זאל הערשן די נאַכט:
 „אייביק זי הערשט מיט איר ליכטיקן שיין.
 דאַרט וואו זי איז, קענען מיר ניט זיין,
 לאַמיר זי היינט אויף אייביק פאַרשמעלן.
 פאַרפינצטערן איר ליכט-גאַלדיק-געלן.
 מיר וועלן איר שיין פאַרצוימען,
 פינצטער זאל ווערן אין די הימל רוימען“.

* * *

האָבן זיך וואַלקנס צו דער זון געיאָגט.
 פאַרשמעלן דעם אייביקן שונא וואָס ברענגט טאָג.
 טראָגן די וואַלקנס זיך אָן אויף דער זון;
 „איצט וועט זיין דיין אומקום“.
 פאַרטונקלט געוואָרן איז די וועלט,
 עס האָבן די וואַלקנס די זון פאַרשמעלט.

לאַכט די זון און טוט זאָגן:
 „טויזנטער יאָרן מיין שטראַל איר ווילט פאַריאָגן,
 אייביק איר ווילט פאַרשמעלן מיין ליכט,
 מיינע שטראַלן באַזיגן אייער כמאַרע געזיכט.
 אויף דער אַנדערער זייט וועלט,
 בין איך ניט פאַרשמעלט.
 דאַרט — ליכטיקט פריי מיין שיין,
 דאָ, וועל איך אויך פריי זיין.
 מיינע שטראַלנדיקע ליכטן,
 וועלן אייך פאַרניכטן.
 דער הימל רוים וועט זיך אין בלוי באַדעקן.
 איר וועט מער מיך ניט פאַרפלעקן.“

ד י ש מ ר א פ

ס גנבעט זיך דער פוקס אין לויער,
 אין מויל איז אים זויער
 פון שוין א וואך ניט עסן,
 דעם טעם פון פלייש פארגעסן.
 עס רינט אים די סלינע,
 ער קוקט צו מיט קנאה,
 ווי עס באַלעקט זיך דער הונט אין הויף,
 וואס נאָר פאַרן לויף
 קריגט ער אַ זאַפטיקן ביין.
 און ער, דער פוקס, איינזאם, אליין,
 בלאַנדושעט אויף די פעלדער,
 נישטערט אין די וועלדער.
 וויל זיך אין זאַפטיקן פלייש אַריינבייסן,
 און צערייסן,
 און זויגן.
 עס גלאַנצן אים די אויגן,
 אַ האַז האַט ער דערשמעקט.
 גיריקייט נאָך צוק אין אים דערוועקט,
 און ער לויפט אויפגערעגט,
 ביז צום ביין —
 דער האַז וועט מסתמא לאַנג ניט שטיין.

דורשט נאָך בלוט
 אין אים ניט רומ.
 אַט איז דער האַז,
 פוקס שמעלט זיך ניט אַפּ
 און שפּרינגט,
 פאַרהויבן דעם קאַפּ,
 אין זיין האַרצן זינגט
 דער ווילן פונעם ביים.

און ריים
צעריים
דעם האלדז
און פארצוקן אלץ,
וואס זיך לאזט.

דער האז,
פארפרוירן צום גראז,
און רירט ניט קיין אויער.
דער פוקס אין לויער, —
שמוינט.

צו אזעלכעם נישט געוואוינט.
מען דארף באשמעקן.
אפשר א געפאר טוט שמעקן?
ער טוט זיך באלעקן;
דער ווילן נאכן צוק, —
פארשמעלט דעם קוק.
און דער קאפ זאגט:

„פארצער, און עס,
און באלעק זיך מיטן פרעם.
און די ביינער זייג.
צום הונגער

העלפט ניט קיין אויג.“
זיך א טראג געגעבן פאראויס,
דעם האז געטאן א שמויס.
ס'האט א מעסער א שניט געטאן אראפ,
און דער פוקס האט פארווארפן מיטן קאפ.

1952

זמן יימי צמיחה

זמן ימי צמיחה

מײן ברודער

יין ברודער איז אַ שטיפער,
איך ליב אים זייער פיל.
אַזא טבע האָט ער —
ס'איז אַלץ ביי אים אַ שפיל.

דאַרף איך ערגעץ אַוועקגיין,
לאַזט ער מיך ניט גיין.
מיר שפילן זיך צוזאַמען,
און אַט לאַז איך אים אַליין.

קום איך צוריק, שרייט ער ;
„אַט אהרן איז שוין דאָ!“
ווען דער טאַטע זאָגט גיין שלאָפן,
בעט ער נאָך אַ האַלבע שעה.

מײן ברודער איז אַ גוטער יינגל,
ער האָט ליב מעשיות הערן.
מעשיות וועגן חיות און מענטשן
און וועגן גרויסע בערן.

מײן ברודער האָט ליב צו טרינקען,
און זיצן אויף דעם זיידנס שוים.
און ווען ער ענדיקט טרינקען,
לויפט ער גלייך אין גאַס אַרויס.

יוני, 1949

חיימלס חלום

יימל איז געלעגן אין בעט,
און איז אַנטשלאָפֿן געוואָרן.
האַט זיך אים געהלומט,
ער איז צו דער לבנה געפֿאַרן.

נישט פֿון שטיינער די לבנה,
ווי די באַבע האָט אים דערציילט.
נאַר פֿון צוקער, מילך, האַניק,
גאַרניט האָט אים דאַרט געפֿעלט.

גיט ער זיך אַ לייג אַוועק,
צו דער ערד ער קוקט אַראָפֿ.
דעם מענטשנס פֿיס אין דער הויך,
און ער גייט אויפֿן קאַפֿ.

ווען זומער איז אין דרויסן,
טוט מען די פעלצן אָן.
ווערט אין דרויסן פינצטער,
קוקעריקעט גאַר דער האַן.

אין שול גייען עלטערן,
זיידעס מיט ווייסע בערד.
און דער לערער איז אַ יינגל,
וואָס צען יאָר ערשט ער ווערט.

די הייזער צו וואוינען,
בויט מען אויך פֿאַרקערט.
די פֿונדאַמענטן אין דער הויך,
און די קוימענס אין דער ערד.

עסן דאַרף מען ניט קויפֿן,
אַלץ איז אַנגעגרייט.
אַ בויס פֿאַר פֿיש און פֿאַר פֿלייש,
אַ בויס פֿון ברויט דאַרט שטייט.

ביימער פון שפילצייג,
ביימער אויך פון געלט.
פון אלע גוטע זאכן,
פון אלצדינג אין דער וועלט.

מלחמה איז דארט ניטא,
ס'איז נאר פארען שלום.
קינדער שפילן מיט א טויב,
ס'ארע שיינער חלום.

חיימל וויל זיין דארט,
ער גיט א שפרונג, א לויף.
ער פאלט און פאלט פון זיין ארט,
און כאפט זיך גלייך אויף.

רייבט ער אויס די אויגן,
און שפרינגט אראפ פון בעט.
טוט זיך אן און כאפט די ביכער,
ס'איז אים אין שול שוין שפעט.

1952

ד א ס פ י ש ל

יך בין א פישל,
גרוי און קליין.
דער גרויסער טייך
איז מיין היים.

מיט מיינע פריינט,
חברים פיש.
איך שפיל זיך אפמ,
נאר שלאגן, נישט.

יעדן טאג,
א חבר פארשווינדט.
אלע זיינען טרויעריק,
דאס פישל מער ניט קומט.

באלד וועט דער טייך זיין ליידיק,
בלויבן וועט קיינער.
אן חברים וועל איך זיין,
בלויבן וועל איך איינער.

ווארפט דער פישער א ווענטקע,
מיט א האמשיק אויף א שמריק.
ווער עס גיט א שמעק צום האמשיק
קערט זיך מער ניט אום צוריק.

דאס איז געשען מיט מיינע פריינט,
די חברים פיש.
זיי ליגן איצטער געבראטן,
אויפן פישערס טיש.

וויי איז צו די פישעלעך,
וואס היטן זיך ניט אפ.
זיי הענגען אויפן האמשיק,
און באצאלן מיטן קאפ.

צום נייעם שול יאר

אלן בלעטער ברוינע, געלע,
בלויבן ביימער נאקעט שטיין.
פאלן בלעטער פון די ביימער,
אין הויפנס ליגן זיי אליין.

לויפן קינדער דורך די בלעטער,
מאכן אן א שטויב א גרויסן.
לויפן קינדער דורך די גאסן,
ס'איז אזא טומל אין דרויסן.

רופן מאמעס שוין די קינדער,
מען דארף אין הויז אריין.
מען דארף גיין עסן וועטשערע,
מען דארף שוין שלאפן גיין.

וועקט די מאמע שוין פון שלאף,
ס'איז צייט אין שול צו גיין.
מיט די ביכער אונטער ארעם,
מען גייט אין שול, פריש און ריין.

טעפטעמבער, 1949

חיימלס פרייד

'איז הארכסטיק קיל אין דרויסן,
די זון קאלטלעך שיינט.
חיימל איז זייער לוסטיק—
מיר מאכן א סוכה היינט!

ברענגט דער טאטע משוועקעס,
און א האמער א גרויסן.
חיימל כאפט אויף זיך דעם מאנטל,
און געפינט זיך שוין אין דרויסן.

אט קומט דער פעטער אהרן...
ביידע מיט שטארקע הענט.
זעגן ברעטער, קלאפן משוועקעס,
עס וואקסן הויך די ווענט.

חיימל פלאנטערט זיך אומעטום,
ווייל אויך קלאפן א משוואק.
דער טאטע הייסט אים אוועקגיין,
ווייל ער פארדרייט דעם קאפ.

דער האמער הילכיק דונערט,
די זעג גרילצט די גאנצע צייט.
אבער חיימלס זינגענדיק קולכל
אלעמען פארשרייט.

די סוכה איז שוין פארטיק,
דער זיידע לייגט דעם סכך.
רויטע, ווייניקע עפל,
הענגען פון גרינעס דאך.

אזא סוכה, אזא שיינע,
וואס מיר האבן אין הויף געמאכט.
קינער האט ניט אזא סוכה,
אנגעגרייט אויף די סוכות-טעג אכט.

ח נ ו כ ה

עווען א קעניג אנמיוכום,
 דער הערשער פון גריכנלאַנד.
 יעדער פאלק און יעדער מדינה,
 געמאכט האָט ער צו שאַנד.

געוואַלט האָט ער זיין דער הערשער,
 דער האַר פון דער וועלט.
 יעדער לאַנד און מדינה,
 זאל ווערן זיין געצעלט.

האָט זיין גרויס הייל,
 פאַרנומען די גאַנצע ערד.
 אַ סך אומשולדיקע מענטשן,
 זיינען אומגעקומען אונטער זיין שווערד.

אויך ישראל האָט ער איינגענומען,
 די יידן פאַרבאָטן גלייבן אין גאָט.
 יעדער ייד איז אומגעקומען,
 וואָס האָט נישט געהאַלטן זיין געבאָט.

געקומען זיינען גריכן,
 אין דעם שטעטלע מודיעין.
 געוואַלט האָבן זיי נאָר,
 מתתיהו זאל פאַרן קופּער-געץ קניען.

צוגעזאַגט דעם כהן מתנות,
 פון דעם קעניג אנמיוכום.
 גאַלד, זילבער און בריליאַנטן,
 אַ סך גליק און מזל ברכות.

דער זקן האָט זיך נישט געבוקט,
 ער וועט צום געץ ניט קניען.
 דער אַלטער מתתיהו,
 וועט ניט פאַרשוועכן דעם נאָמען ציון.

איז ארויס א יידישער פארעמער,
און מתתיהום געבאט געבראכן.
ווי נאר געקניעט האט ער צום געין,
האט אים דער זקן דערשטאכן.

גענומען האבן די יידן די שפיון,
זייער ברודער געווארן איז די שווערד.
פארטרייבן וועלן יידן אנטוויכוסן,
פון דער יידישער ערד.

די יידן האבן זיך אין די בערג,
און אין די טאלן פארקליבן.
זיי האבן דעם שונא צעשלאגן,
זיי באזיגטע פון ישראל פארטריבן.

געבוירן געווארן איז דער יום-טוב חנוכה,
ווען יהודה האט דעם בית-המקדש באנייט.
אלע יידן זיינען געווען פריילעך,
ווען ישראל איז געווארן באפרייט.

1950

ד ע ר פ ר א ס ט

ער פראַסט מאַלט מיט זיין פענזל,
אויף די פענצטער און שויבן.
ער מאַלט אַ זומער-בוים נאָקעט,
מיט ליידיקע נעסטן פון טויבן.

דער פראַסט ער דרייט זיין פענזל,
וואו ער גייט דאַרט גיט אַ פּרייז.
ער באַמאַלט די גאַסן און די ביימער,
יעדן פענצטער און יעדן טיר.

וואו אַ יינגל אין דרויסן,
פּרייזט אים אַפּ די נאַז.
פון דעם שניי דעם ווייסן,
ווערט אַ וועג פון גלאַז.

די יינגלעך מיט די שליטנס,
גליטשן זיך שנעל.
יעדן איינעם אויף די הימלען,
בלישטשעט אַ שנייען קרעל.

די שליטנס פליען,
פון באַרג אַראָפּ אין מאַל.
אויערן און נעז גליען,
עס הערט זיך דאָס קינדעריש קול.

טרעשטשעט דער שניי אונטער די פיס,
וואָס דער פראַסט האָט פאַרפּרוּרן.
קייקלען זיך זעמדעלעך שניי,
ווערן אין דער ווייסקייט פאַרלוירן.

דער שניי ווי אַ ווייסער טישטוך,
האַט דאָס פעלד פאַרדעקט.
דער ווינט און דער פראַסט,
צערטלעך האַבן אים געלעקט.

נאַוועמבער, 1950

ד ע ר ג ר י י ז

(9 א ל ק ס ל ע ג ע נ ד ע)

ין א הייזל איינגעבויגן,
וואוינט א גרייז א גרויער.
זיינע טיפע בלויע אויגן,
איינגעזונקען אין טיפן טרויער.

קומט צו אים אן ארעמאן,
בעטן ביי אים עסן.
גיט ער אים מיט פולער האנט,
אין זיך ער טוט פארגעסן.

ווען די זון איז אויפגעגאנגען,
דער טאג האט אנגעהויבן גרויען.
האט זיך אן ארעמאן באוויזן,
צווישן בערג און הימל בלוייען.

קוים האבן זיינע מידע פים,
זיך איבער דער ערד געשלעפט.
מיט שמאמעס, מיט ליאכעס,
געווען איז ער באדעקט.

יעדער טראט איז א מיל,
א מינוט א שעה איז געווארן.
געחלומט האט ער פון א שטיקל ברויט,
געטרוימט פון די קינדער-יאָרן.

ווען געווען איז ער א יינגל,
איז ער געווען זאט.
א מאמע, אזא גוטע,
האט ער אין דער היים געהאט.

די חלומות פארשוואונדן,
צער אין זיינע אויגן.
ער שלעפט די פים אין וואונדן,
און די פלייצעס איינגעבויגן.

געקומען איז דער אַרעמאָן,
וואו עס האָט דער גרייז געוואוינט.
שלעכטע מענטשן האָבן אים,
מיט שמיינער דעם קאַפּ באַקרוינט.

זיינע קליידער צעריסן,
געפייניקט ווי אין סדום.
הינט האָבן אים צעביסן,
ביז געאַטעמט האָט ער קוים.

האַט אים דער גרייז צו זיך גענומען,
געגעבן אַ קריגל מילך קלאָרן.
וויפל ער האָט נישט געטרונקען,
איז דאָס קריגל פול געוואָרן.

דעם הונגער אים צו שטילן,
האַט ער אים געגעבן ברויט אַ קריש.
וויפל ער האָט נישט געגעסן,
איז עס געוואָרן אויסגעבאַקן פריש.

און אַ פּאַלאַץ איז געוואָרן,
פון דעם הייזל איינגעבויגן.
און אַ טיש מיט גוטע זאַכן,
איז אויסגעוואַקסן פאַר זייערע אויגן.

ווען געגאַפּט האָבן זיי פון וואונדער,
איז די אַרעמקייט פאַרשוואונדן.
אויף ביידנס אַלטן עלטער,
פאַרהיילט געוואָרן זייערע וואונדן.

1950

שני י

אלט דער שניי
שוועכט געשווינדט.
מאנצט צוגלייך
מיטן ווינט.

דער פוכיקער שניי
פארווייסט, פארדעקט.
וואו אויף דער גאס
א פרייער ברעג.

דרייט דער שניי
אין א קרייז.
באקליידט די ביימער,
באפעלצט זיי ווייס.

„שוין דער ווינטער דא“,
ליארעמען קינדער אין שניי.
דאס יונגווארג מיט פראסט,
חברים בעסטע צוויי.

כאטש ס'איז קאלט און פראסטיק,
דער ווינט אין פנים בייסט.
עס וואקסט א גרויסער שניימאן,
פון קינדערישער פלייס.

שניי קוילן מען ווארפט,
אויף די דעכער און די ווענט.
אזוי לאנג איז מען אין דרויסן,
ביז עס פריירן שוין די הענט.

און די קינדער גייען שלאפן,
דער שניי פאלט אין נאכט שפעט.
ער פינקלט אין די פענצמער: „קינדער, קינדער“,
נאר זיי ליגן שוין אין בעט.

חיימלעם שפילערייען

ייבל איז א גרויסער שטיפער,
מאכט אומעטום א גערודער.
פארווילט זיך אים א שפיל מאן,
רופט ער שוין זיין ברודער.

חיים! חיים! קום שוין שנעלער,
און ביידע ליגן שוין אויף דער ערד.
לייבל רייט אויף זיין ברודערס פלייצע;
„איך בין דער רייטער, דו ביסט מיין פערד“.

לייבל זיצט אויף חיימס רוקן,
און שלעפט אים ביי די האַר.
„איך צי די לייצעס שנעלער, שנעלער“,
עס איז פאר אים די בעסטע פאר.

„איי! דו ביסט א גוטער ברודער,
כ'האָב דורך ליב זייער פיל“.
לייבל כאַפט זיין ברודער קושן,
אויסגעמאָטערט נאָך דער שפיל.

אַט וויל ער ווייטער שפילן,
רוט ניט קיין איין מינוט.
וויל חיים מער ניט שפילן,
ווערט אים אויפגעקאַכט דאָס בלוט.

הייבט אָן וויינען, הייבט אָן קוויטשען,
מאכט אין הויז אַ גרויס געשריי.
די מאַמע נעמט זיך פאַר אים אָן:
„שפיל זיך חיים, גיי זשע, גיי“.

חיימל וויל איצט גיין אינדרויסן,
דאָס מאַכט לייבלען גאַרניט אויס.
זיי כאַפן אויף זיך אַרויף די מאַנטלען,
און היידאָ אין דרויסן אַרויס.

חיימלס צרות

יימל איז א יינגל,
ער איז צען יאר אלט.
ער האט א שיין פנים
און א שיין געשמאלט.

פון געבוירן אן,
ער טאר קיין זים פארזוכן.
פון די בעקערייען,
די גוטע זיסע קוכנס.

כאטש איין צוקערקע א וואך,
ווילט זיך אים זייער עסן.
נאר דעם דאקטארס רייד,
טאר ער נישט פארגעסן.

אן אייז-קרים יעדן טאג,
שמעקט אים זייער אן.
אבער דער דאקטאר האט פארבאטן,
וואס זשע קען ער טאן?

גיט מען אים א צוקערקע,
וויל ער זי שוין נעמען.
אבער ער דערמאנט זיך,
דאס געזונט איז פאר וועמען?!

אין מיטן א געבורטסמאג,
ווערט די שמחה אים צעשמערט.
פארוואס נאר פאר אים
זיינען די זיסקייטן פארווערט?

נאר חיימלס טאטע טרייסט אים,
ער זאל זיך נישט זארגן.
ער וועט נאך אלצדינג קענען עסן,
מארגן! מארגן! מארגן!

יולי, 1950

דער שטיין רעדט

יך בין א קאלטער שטיין אויף דער ערד,
איך ליג צווישן זאמד און שטויב.
צו אלע וואונדער איז מיר באשערט,
צו זיין שמוס און טוב.

מען ווארפט מיך אום פון ארט צו ארט,
הפקר דאס לעבן פון שטיין.
ניטא מיט וועמען צו רעדן א ווארט,
ליג איך עלנמ, שמוס, אליין.

מען ווארפט מיך אויף דער ערד אראפ,
ווען מען ווערט אין כעס.
איך פארליר א האנט, א קאפ,
און ליג פון טרערן נאס.

מיין זיידע, דער גרויסער שטיין,
האט זיך אין מדבר פארקליבן.
איז יעקב אבינום קישן געווען,
פון זיינע אייניקלעך דער איינציקער כ'בין געבליבן.

פאר הייזער מאכט מען פון מיר ווענט,
אויטאס אויף מיר פארן.
פון געביידעס בין איך דער פונדאמענט,
וועגן ווערן פון מיר געבוירן.

באנען אויף מיין רוקן איך טו טראגן,
וואסערן טו איך צוימען.
מיך נוצט מען צו פלאסטערן ראגן,
פון מיין קערפער וואקסט אויס א קוימען.

טונעלן פון מיר מען בויט,
פון מיר ווערן מילשמיינער.
אין אויוון פון שטיין באקט מען ברויט,
עס קען זיך ניט באגיין אן מיר קיינער.

אין זומער ווער איך אַנגעהיצט,
ווינטער פריר איך אין דער קעלט.
דעם מענטשנס טראַט אויף מיר זיך קריצט,
אויף מיר געבויט איז די וועלט.

יוני, 1951

מענות פון א שוך

ען קויפט מיך אין א שוך געוועלב,
אויף א פוס מיך מען מעסט.
קיינער ווייסט ניט ווי מיר טוט וויי,
ווען פוצן מיך מען פארגעסט.

ווען מען גייט איבער שמיינער,
איך די פיס באשיץ.
בינאכט עס טראגט מיך קיינער,
אונטערן בעט אליין איך זיין.

ווען עס ווערט אין מיר א לעכל,
דעמאלט איז גאר שוין שלעכט.
איך לייד און האב צרות,
אליין אין די לאנגע נעכט.

מען גייט מיט מיר אין וואסער, בלאטע,
וואס געפינט זיך אויף דער גאס.
ווער איך זייער שמוציק, בלאטיק,
און מיין הויט ווערט פייכט און נאס.

פארגעסט מען מיך אפצופוצן,
איך זאל ווידער ווערן ריין.
ליג איך אין געהאקטע וואונדן,
אונטערן בעט בינאכט און וויין.

ווען איך ווער אלט, אן נוצן,
ווארפט מען מיך אין גאס ארויס.
ווייל איך בין פון פוס צעריסן,
בלייב איך אן א דאך, א הויז.

איך ליג אין מיסט און טו קלערן,
מיין סוף וועט איצט זיין זייער שווארץ.
א קורץ לעבן, געזאפט אין טרערן,
וויינט יאמערלעך מיין הארץ.

אלה תולדות ניקל.

לה תולדות ניקל,
 פשוט בליי א שטיקל.
 געלעגן בין איך צווישן שמיינער,
 געווען בין איך איינער,
 צווישן גרויסע פעלזן גראניט.
 נישט געווען קיין אונטערשיד,
 ניט קיין ערגסטער, ניט קיין בעסטער,
 אלע ברידער און שוועסטער.

* * *

אין איין העלן טאג,
 האב איך געהערט א געיאג.
 מען האט מיך איבער געשניטן
 גלייך אין דער מיטן
 פון מיין גוף.
 און מיין רחמנות רוף,
 האט מען ניט געהערט.
 איך בין געפאלן מיט א קראך
 אויף דער ערד,
 און א הארטע זאך,
 האט מיך געקוועמשט פון ארום.
 פון ווייטיק בין איך שיעור געווארן שטום.
 מיך געזעגט, געשניטן,
 ארויפגעלייגט א שטעמפל אין מיטן.
 ווען ס'האט מיר אטעם אויסגעפעלט,
 בין איך ארויס אויף דער ליכטיקער וועלט.
 און פון דעם פשוט בליי-שטיקל,
 ארויס געקומען איז א ניקל.
 איך ליג צווישן אסך ניקלס,
 מיר זיינען אלע איינגעוויקלט.

איך האָב געטראַכט ביי זיך,
אז אַ חוץ איך —
איז ניטאָ קיין אנדער ניקל אין דער וועלט.
כ'האַב געמיינט כ'בין אַ יחסן,
איינער אויף דער וועלט.
איך ווער געשאצט,
איך פאַרנעם אַ בכבודיקן פלאַץ.
ווייל איך אוודאי בין שענער,
יענע זיינען שוואַרצע, קלענער.
איך קוק מיך אום,
און ווער פון שטוינונג שטום.
איך ליג שוין אין אַ יינגל'ס הענט,
ס'איז היים, איך ווער פאַרברענט.
אַבער דאָ, גיב איך אַ פאל,
אין קאַפּ גיט מיר אַ קנאל.

* * *

איך כאַפּ זיך אויף,
איך ליג אין אַ גריבל אין אַ הויף.
עס ליגט אויף מיר אַ שטיין-שטיקל.
און אזוי פאַרענדיקט זיך
די געשיכטע פונעם ניקל.

1952

ה

די חתונה

יימל איז פריילעך,
ס'זועט א חתונה זיין.
א חתונה א שיינע,
מיט ברענפן און מיט וויין.

איינער ברענגט די הינער,
א צווייטער ברענגט דעם האָן.
די מאמע באַקט קיבעלעך,
מיט צוקער און מיט מאַן.

די באַבע פליקט די פעדערן,
עס איז אַ גרויס גערויש.
אַט ברענגט מען שוין די קניזשיקלעך,
און פרוכט אַ פולן קויש.

עפעלעך און באַרעלעך,
און פרוכט אַ פולן בוים.
באַנאַנעס און וויינטרויבן,
דער דיל האַלט זיך קוים.

און מען קויפט זיך אַנטאָן,
אויף דער חתונה צו גיין.
אַלע קרובים פּוצן זיך,
צו זיין דאַרמזן שייין.

רינגעלעך און זייגערלעך,
און צירונג אַן אַ שיעור.
קלינגען זיי און רוישן זיי,
ווי נאָר מען גיט זיך אַ ריר.

צט איז שוין די חתונה,
אין אויטאס מוט מען פארן.
מען הערט ניט אויף צו פייפן,
אויפן אויטאס הארן.

מען טרינקט לחיים,
מיט בראָנפן און מיט וויין.
מען ווינמאשט חתן כלה,
גליקלעך זאלט איר זיין.

מען שמייכלט און מען לאכט,
זינגט מען און מען טאנצט.
דער חתן מיט דער כלה,
מיט בלומען ווערן באַקראַנצט.

דעצעמבער, 1950

ד א ס פ י י ע ר

ין א פינצטערער נאכט,
היימל געשלאָפן איז אין בעט.
מאָמע, מאָמע זיינען געווען וואָך,
ס'איז געווען זייער שפעט.

פלוצלונג, דער מאָמע דערועט,
פון דיל רייסן זיך פלאָמען.
גיסן זיך פונאַנדער ווי אַ קייט
און פלאַקערן צוזאַמען.

געפלאַקערט האָבן אַלע פיר ווענט,
אַלע זיינען פון הויז ארויסגעגאַנגען.
דאָס הויז האָט געברענט,
מיט רוימע פייער זאַנגען.

אַט קומען די פייער לעשער,
אין די גרויסע רוימע מאַשינען.
די סירענעס וואַיען הויך,
די גלעקער שטאַרק קלינגען.

עס ציט זיך שוין אַ וואַסער קישקע,
הודזשעט וואַסער אויף די פלאַמען.
מענטשן קולות און געליאַרעם,
גיסן זיך אין איין געשריי צוזאַמען.

דאָס פייער ווערט קלענער און קלענער,
געבליבן נאָר איין פונק.
נאָך דאַרשטיק איז די שרפה,
נאָך אַביסל וואַסער, נאָך איין טרונק.

נאך דעם גרויסן פייער,
וואָס האָט חיימלס הויז פאַרברענט.
איז געבליבן בלויז אַ קוימען,
מיט לעכערדיקע ווענט.

דערזען האָט חיימל דעם חורבן,
אויפגעהויבן האָט ער אַ געוויין.
וואו וועט ער איצט שלאָפן?
וואו וועט זיין זיין היים?

„קום חיימל אין מיין הויז!“
האַט אַ שכנה צו אים גערעדט.
היינט ביינאָכט וועט חיימל שוין שלאָפן,
אין אַ פרעמדן בעט.

1951

פ ר י ל י נ ג

ויף גרינע ביימער שטאנגען,
פייגעלעך טרילן.
פידלען נאָטן זייערע געזאנגן,
פון די נעסמן זיי שפילן.
אין זון אונטערגאנג הערן זיך ציף-ציף קלאנגען,
פון פרימאָרגן דעם שטילן.
כאַטש דער טאָג טוט ערשט פאַרגייען,
זיי ווילן אים שוין ווידער זען.

מיט ציף-ציף זיי טאַנצן,
אויף ביימער און גראָזן.
די לופט מיט מוזיק זיי באַקראַנצן,
דער זוים פון הימל באַקליידט אין ראָזן.
שיידן זיך מיטן טאָג צווישן פּרילינג פּלאַנצן,
די זון שטראַלן זיי איבערלאָזן.
באַלד וועט דער טאָג ווידער קומען,
וועלן זיי זינגען צווישן גראָזן, און בלומען.

די פייגל פאַרשווינדן אין הימל בלויען,
די ביימער געבליבן אליין אָן געזאָנג.
פאַרדעקט איז דער טאָג אונטער הימל גרויען,
געקומען די נאַכט אַזוי לאַנג.
וואַסער טראָפנס אויף די בלעטער טויען.
באַלד וועט קומען אַ שטראַל, — אַ גאַלדענע זאָנג.
די זון וועט ווידער אויפגיין,
פייגל וועלן זיך צווישן פּרילינג קנאַספּן פרייען.

1951

זו מ ע ר

י זון ווארפט אירע שטראלן,
 מיט זיי זיך זיי שפילט.
 אויף דער ערד זיי פאלן,
 א פייגעלע אין בוים טרילט.

טוליען זיך די גרעזעלעך,
 צוזאמען מיט די בלומען.
 שפרינגען אום די העזעלעך,
 בינעלעך זשומען.

קיין וואַלקן דאַרט דעם הימל פלעקט,
 די זון ווערט ניט פאַרשטעלט.
 הימל בלוי מיט זון באַדעקט,
 עס ליכטיקט גאַר די וועלט.

קאַרן אין גאַלד זיך צעבליט,
 די ביימער באַדעקט שוין מיט צווייט.
 אין דעם צווייט פאַרבאַרגן,
 ליגט די פרוכט פון מאַרגן.

הענגען די קאַרשן אויף שמענגעלעך דינע,
 די שוימן שוין צייטיקע גרינע.
 און באַלד וועלן פויערן מיט געזאַנגען,
 קומען און שניידן די צייטיקע זאַנגען.

וואַקסן די באַרן גריין-געל,
 מען שניידט שוין דעם קאַרן אויף מעל.
 מאַלט שוין די מיל די קערנער אויף ברויט,
 וואַקסן די עפל גריין-רויט.

די פויערן וועלן אַפרייסן פון צווייגן,
 די עפל און באַרן און מייטלען און פייגן.
 זיי וועלן אַהיימגיין מיט פרוכט פולע קוישן,
 מיט זייער געזאַנג וועט דער וואַלד זיך צערוישן.

דער דונער און דער בליץ

ען עס האבן זיך די וואלקנס צעקריצט,
האבן זיך געשאפן דער דונער און בליץ.
דער דונער און בליץ האבן געלעבט צוזאמען,
ווי צוויי ברידער פון איין מאמען.
ווען די וואלקנס האבן זיך צעשטויסן,
האט אנגעהויבן גיסן א רעגן אין דרויסן.
דער בליץ האט זיך געגעבן א צינד,
דער דונער האט געהוליעט מיטן ווינט.
אלע דריי האנט אין האנט,
האבן געשמורעמט די ערד פון ראנד צו ראנד,
געדרייט די זאמדן אונטער זייערע פיס.
האט א לייכט געמאן דער בליץ.
האט זיך דער דונער מיט אים צעזונגען,
זיין קול האט איבער הימלען געקלונגען.
דער ווינט האט זיך צעוואַיעט אויף די שטערן,
נאכגעפאלגט די ברידער גערן.
ווי דריי ברידער אין א קייט,
האבן זיי זיך א טראג געמאן אין דער ווייט.

דער דונער מיטן בליץ צוזאמען,
האבן זיך באוויזן פאר זייער מאמען.
האט זיך דער דונער צעדונערט אויפן קול:
„אז איך שושקע, הערט מען אין ווייטסטן טאל.
און אז מיין ברודער צעלייכט דעם ארום,
רעדט ער גארניט און בלייבט שמום.
ווען עס וועט קומען דער שמורעס און גערודער,
ווייל איך דונערן פריער פון מיין ברודער.“
האט זיך דער וואלקן צערענגט מיט איר שמים:
„דערפאר וואָס דו ווילסט איבעריאָגן אים,
וועט דער בליץ באַלייכטן פריער די הימלען,
דערנאָך וועסטו לאָזן הערן דייע שטימען.“

* * *

ווען די וואלקנס טרעפן זיך צוזאמען,
שמייסט דער בליץ פריער,
לויטן געבאט פון דער מאמען.

א י נ ה א ל ט

ז י י ט	
V—VIII	ז. וויינפער — אהרן קרישטאלקע
IX—XIV	שלום שטערן — אהרן קרישטאלקע
1	עס שאַרעט אויף טאַג
2	פּרילינג
3—4	האַרבסט
5	שניי
6	שלום
7	נאַכן רעגן
8	פּרילינגדיק
9—14	פּישער דאַרף
15—17	מתתיהוּס צוואה
18—19	צום נצחון
20	דער ערשטער שניי
21	לעבן
22	פאַראויס פאַלק
23—28	מאונט־ראַיאַל
29—33	גוט מאַרגן דיר וועלט
34	די וועלט פון שלום
35	ישעיהו
36—37	ווילי מעקגי
38—39	פאַסטאַר מען
40—42	נקמה
43	אַ טאַג אין געטאַ
44	קברים
45—46	פאַרגעסט ניט
47—48	געדענק
49	עס בלוטיקט קאַרייע
50	די פאַרטיזאַנערין פון קאַרייע
51	צוויי מיליאַן
52—53	דער מאַמעס קול
54	עס טאַגט שוין

משלים

זייט

57	די הינט און די לבנה
58—59	די פרייהייט שעץ
60—61	די באן און די הינט
62—63	דאָס אייזל און דאָס פערד
64—65	כפרות
66—67	גאוה
68	וועקט אייך אויף
69—70	דער שטורעם
71	די שלאַנג און דער מאַנגאַז
72—73	פוקסיק פוקט
74	די זון און די וואַלקנס
75—76	די שטראַף

חיימלס וועלט

79	מיין ברודער
80—81	חיימלס חלום
82	דאָס פישל
83	צום נייעם שול יאָר
84	חיימלס פרייד
85—86	חנוכה
87	דער פראַסט
88—89	דער גרייז
90	שניי
91	חיימלס שפילערייען
92	חיימלס צרות
93—94	דער שטיין רעדט
95	טענות פון אַ שוך
96—97	אלה תולדות ניקל
98—99	די חתונה
100—1	דאָס פייער
102	פרילינג
103	זומער
104	דער דונער און דער בליץ